

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Marko Govek

Mentor: red. prof. dr. Bojko Bučar

**NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA ZDRUŽENIH
DRŽAV AMERIKE PO ENAJSTEM SEPTEMBRU 2001**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2006

KAZALO

SEZNAM KRATIC

1. UVOD	1
1.1. OPREDELITEV PROBLEMA IN METODOLOGIJA DIPLOMSKEGA DELA	2
2. NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE	6
2.1. TEMELJNI POJMI NACIONALNE VARNOSTNE STRATEGIJE 2002	6
2.1.1 V NAPREJŠNJA ALI PREVENTIVNA VOJNA?	6
2.1.2 SAMOOBRAMBA	8
2.2. NASTANEK NACIONALNE VARNOSTNE STRATEGIJE IN UMESTITEV DOKUMENTA V NOTRANJI PRAVNI PROSTOR ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE	14
2.2.1. GOLDWATER-NICHOLSOV ZAKON	15
2.2.2. NASTANEK NACIONALNE VARNOSTNE STRATEGIJE 2002 IN IZVOR BUSHOVE DOKTRINE	17
2.3. NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA 2002	21
2.3.1. PREGLED AMERIŠKE MEDNARODNE STRATEGIJE	21
2.3.2. BRANITI PRIZADEVANJA ZA ČLOVEŠKO DOSTOJANSTVO	21
2.3.3. KREPITI ZAVEZNIŠTVA ZA PORAZ GLOBALNEGA TERORIZMA IN PREPREČEVATI NAPADE NA NAS IN NAŠE PRIJATELJE	22
2.3.4. SODELOVATI Z DRUGIMI ZA OBVLADOVANJE REGIONALNIH KONFLIKTOV	23
2.3.5. PREPREČITI SOVRAŽNIKOM, DA Z OROŽJEM ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE GROZIJO NAM, NAŠIM ZAVEZNIKOM IN NAŠIM PRIJATELJEM	24
2.3.6. ZAČETI NOVO ERO GLOBALNE EKONOMSKE RASTI SKOZI PROSTE TRGE IN PROSTO TRGOVINO	28
2.3.7. ŠIRITI KROG RAZVOJA Z ODPRTJEM DRUŽB IN IZGRADNJO INFRASTRUKTURE ZA DEMOKRACIJO	30
2.3.8. RAZVOJ AGENDE ZA KOOPERATIVNO AKCIJO Z DRUGIMI VEČJIMI CENTRI GLOBALNIH MOČI	31
2.3.9. PREOBLIKOVATI AMERIŠKE NACIONALNO VARNOSTNE INSTITUCIJE ZA SOOČENJE Z IZZIVI IN PRILOŽNOSTMI ENAINDVAJSETEGA STOLETJA	33
2.4. BUSHOVA DOKTRINA	35
3. POSKUS PRIDOBITVE MANDATA VARNOSTNEGA SVETA OPERACIJO IRAŠKA SVOBODA	ZA 38
3.1. PRIPRAVE NA »IRAŠKO SVOBODO«	38
3.1.1. GROŽNJA IRAŠKEGA OROŽJA ZA MNOŽIČNO UNIČEVANJE	39
3.1.2. IRAŠKA GROŽNJA V POVEZAVI S TERORIZMOM	40
3.1.3. INTERPRETACIJE RESOLUCIJ VARNOSTNEGA SVETA 678, 687 IN 1441	41

3.2. POSKUS SINTEZE BUSHOVE DOKTRINE IN OPERACIJE IRAŠKA SVOBODA	44
3.2.1. PRVI STEBER – VNAPREJŠNJA SAMOOBRAMBA	44
3.2.2. DRUGI STEBER – UNILATERALNO DELOVANJE	44
3.2.3. TRETJI STEBER – ABSOLUTNA AMERIŠKA PREMOČ	44
3.2.4. ČETRTE STEBER – ŠIRJENJE DEMOKRACIJE IN SVOBODNE TRGOVINE	45
3.3. LEGALNOST OPERACIJE IRAŠKA SVOBODA – NAMESTO ZAKLJUČKA	45
4. KOLIZIJA BUSHOVE DOKTRINE Z MEDNARODNIM PRAVOM IN VPLIV NA MEDNARODNO PRAVO	47
4.1. USTANOVNA LISTINA ORGANIZACIJE ZDRUŽENIH NARODOV	47
4.2. STATUT NÜRNBERŠKEGA TRIBUNALA	48
4.3. VPLIV NSS 2002 NA MEDNARODNO PRAVO IN OZN	51
5. KRITIKE NACIONALNE VARNOSTNE STRATEGIJE 2002 IN NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA 2006	54
5.1. ODMIK OD POLITIKE ZASTRAŠEVANJA	54
5.2. KONCEPT RAVNOTEŽJA MOČI, KI SLUŽI SVOBODI	56
5.3. NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA 2006	57
6. ZAKLJUČEK	59
VIRI IN LITERATURA	62

SEZNAM KRATIC

ABM	<i>Anti Ballistic Missile Treaty</i> / Pogodba o protibalističnih izstrelkih
AIDS	<i>Acquired Immune Deficiency Syndrome</i> / Sindrom pridobljene zmanjšane odpornosti
ASIL	<i>The American Society of International Law</i> / Ameriško združenje za mednarodno pravo
CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> / Centralna obveščevalna agencija
FBI	<i>Federal Bureau of Investigation</i> / Zvezni preiskovalni urad
FTAA	<i>Free Trade Area of the Americas</i> / Prosto – trgovinska cona severne in Južne Amerike
GS OZN	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
HIV	<i>Human Immunodeficiency Virus</i> / Virus človeške imunske pomanjkljivosti
IAEA	<i>International Atomic Energy Agency</i> / Mednarodna agencija za jedrsko energijo
ICC	<i>International Criminal Court</i> / Mednarodno kazensko sodišče
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> / Organizacija Severnoatlantske pogodbe
NSS	<i>National Security Strategy</i> / Nacionalna varnostna strategija
OMU	orožje za množično uničevanje

OZN	Organizacija Združenih narodov
PLO	<i>Palestinian Liberation Organization</i> / Palestinska osvobodilna organizacija
PNAC	<i>Project for the New American Century</i> / Projekt za novo ameriško stoletje
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
UNSCOM	<i>United Nations Special Commission</i> / Posebna komisija Združenih narodov
UNMOVIC	<i>United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission</i> / Komisija Združenih narodov za nadzor, verifikacijo in inšpekcije
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike

1. UVOD

Po koncu hladne vojne je mednarodno skupnost in mnogo strokovnjakov na področju mednarodnih odnosov preveval optimističen občutek, da se bodo odnosi v mednarodni skupnosti razvijali po liberalistični koncepciji, z globalno uveljavitvijo zahodne liberalne demokracije, s krepitvijo vpliva mednarodnih medvladnih organizacij in mednarodnega prava ter krepitvijo multilateralnih načinov reševanja aktualnih vprašanj v mednarodni skupnosti.¹ K temu občutku je nedvomno prispevalo prvo veliko sodelovanje vojaških sil po koncu druge svetovne vojne - Zalivska vojna, ki je potekala v okviru sistema kolektivne varnosti Organizacije združenih narodov (OZN). Obdobje hladne vojne je ustrezalo realističnemu konceptu – s suvereno državo kot glavnim akterjem, močjo, kot prevladujočim kriterijem in anarhično strukturo mednarodne skupnosti, kjer si države s samopomočjo prizadevajo za vzpostavljanje in vzdrževanje ravnotežja moči.

Po razpadu vzhodnega bloka so se Združene države Amerike (ZDA) znašle v situaciji, kjer je postala zunanjepolitična strategija odvrčanja in zastraševanja (*containment in deterrence*), izhajajoča iz hladne vojne, neuporabna, zaradi novih vrst nevarnosti in spremenjenega varnostnega okolja. Strategija odvrčanja predvideva obseg in moč oboroženih sil ZDA v tolikšni meri, da lahko odvrnejo vsakega napadalca. Strategija jedrskega zastraševanja pa je namenjena preprečitvi jedrskega napada z grožnjo uničujočega povračilnega udarca. Prve tri administracije po hladni vojni pod vodstvom Georgea Herberta Walkerja Busha in Williama Clintona na področju zunanjepolitične in varnostne strategije ZDA niso nakazale kakšnih tektonskih premikov. Opazni premiki v strategiji zunanje in varnostne politike ZDA se zgodijo po terorističnem napadu na ZDA enajstega septembra 2001, v času prve administracije Georgea Walkerja Busha (Bush). Teroristični napadi so sprožili obsežno redefinicijo vloge ZDA v svetu, ki po terorističnih napadih svoje poslanstvo vidijo v globalnem iztrebljenju terorizma in demokratizaciji malopridnih držav, oziroma odstranitvi diktatorskih režimov.² Bush je 17. septembra 2002 izdal dokument z naslovom Nacionalna varnostna strategija Združenih držav Amerike (*The*

¹ K liberalističnemu zanesenjaštvu je veliko prispeval Francis Fukuyama s svojim delom *Konec zgodovine*, ki je eno izmed najbolj vplivnih liberalističnih del po hladni vojni.

² Christopher Layne kot *rogue states* označuje »nedemokratične države, ki ne sprejemajo načel, katere so v mednarodni sistem uvedle ZDA« (Ikenberry 1999: 567).

National Security Strategy of the United States of America, NSS 2002), ki definira štiri stebre nove ameriške zunanje politike: doktrino absolutne ameriške vojaške premoči, ki mora ostati neizzvana, koncept vnaprejšnjih napadov (*preemptive strike / preemptive war*), pripravljenost na unilateralno delovanje, če ni možno doseči multilateralnega sodelovanja in glavni cilj NSS 2002, to je globalno širiti demokracijo in človekove pravice. Nekateri elementi iz tega dokumenta so bili predstavljeni v Bushovem letnem poročilu ameriškemu kongresu o stanju v državi (*State of the Union Address*, 29. 1. 2002)³ in v predsednikovem nagovoru kadetov na ameriški vojaški akademiji West Point, 1. junija 2002. Strategija je bila, tako v širši mednarodni strokovni, kot tudi laični javnosti, sprejeta kot prelomnica, ki bi lahko pomembno zamajala položaj in vlogo mednarodnega prava ter OZN.

Dokumenta NSS 2002, se je hitro prijelo ime Bushova doktrina, kar ga po kriteriju pripisane pomembnosti postavlja ob bok drugim doktrinam ameriških predsednikov, ki so imele velik vpliv na mednarodno skupnost (na primer Monroejeva doktrina, Trumanova doktrina, idr.). ZDA so NSS 2002 začele izvajati z napadom na Irak, za katerega so zbrale t.i. koalicijo voljnih, ampak brez mandata OZN. Že pred objavo Strategije so ZDA v okviru »vojne proti terorizmu«, s sklicevanjem na pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe po 51. členu Ustanovne listine OZN (UL OZN), napadle Afganistan.

1.1. Opredelitev problema in metodologija diplomskega dela

Zunanja in po 11. septembru 2001, predvsem varnostna politika ZDA, v zasledovanju nacionalnih interesov, vpliva na večino akterjev v mednarodni skupnosti. Dokument kot je NSS 2002 in njegovo izvajanje, uvaja v prostor mednarodnih odnosov in mednarodnega prava nove interpretacije in presedane, ki bi lahko imeli dolgoročne posledice, ne samo za ZDA, ampak za celotno mednarodno skupnost, vključno z OZN. Strategija v zunanjepolitično usmeritev ZDA vnaša nove pristope, ki so po mnenju kritikov v nasprotju z UL in obče običajnim mednarodnim pravom.

³ V *State of the Union Address* je Bush predstavil koncept osi zla, ki jo sestavljajo malopridne države Iran, Irak in Severna Koreja.

Temeljna teza diplomskega dela je, da je dokument NSS 2002 in njegovo izvajanje v koliziji z mednarodnim obče običajnim pravom in v nasprotju z UL OZN. Na podlagi analize NSS 2002 in njenega izvajanja, bom lahko ocenil kakšno stanje povzročajo ZDA na področju mednarodnega prava.

Diplomsko delo je sestavljeno iz šestih poglavij. V uvodu sem predstavil problem, aktualno situacijo in relevantnost obravnavane materije.

V drugem poglavju sem z metodo analize sekundarnih virov predstavil ključne pojme, na katerih sloni NSS 2002 in na katere se navezuje diplomsko delo. Nadalje z metodo analize sekundarnih virov predstavljam zgodovinsko ozadje nastanka NSS 2002 z akterji, ki so sodelovali pri njenem nastanku in NSS umestim v ameriški notranji pravni prostor. V nadaljevanju diplomskega dela z metodo analize primarnega vira predstavljam še vsebino NSS 2002, s posebnim poudarkom na poglavjih, ki vključujejo doktrino vnaprejšnjih napadov. Na koncu drugega poglavja so predstavljeni štirje stebri Bushove doktrine.

V tretjem delu diplomskega dela, z analizo primarnih in sekundarnih virov, ter deskripcije, predstavljam priprave in argumente ZDA in njenih zaveznic pred napadom na Irak leta 2003, s katerimi so želeli pridobiti mandat za napad na Irak. Predstavljeni so argumenti tako tistih, ki menijo, da je operacija Iraška svoboda nelegalna, kot tudi tistih, ki trdijo, da je legalna. Poskusi pridobitve mandata OZN za uporabo sile ZDA proti Iraku in sam napad na Irak, gledano s perspektive širše definicije Bushove doktrine so z metodo kompilacije vsebinsko in pomensko povezani z Bushovo doktrino. Na koncu tretjega poglavja podajam oceno ali argumenti ameriške administracije zagotavljajo legalnost invazije na Irak.

V četrtem poglavju z metodo analize primarnih in sekundarnih virov raziskujem in predstavljam kje je Bushova doktrina, na podlagi operacije Iraška svoboda (*Iraqi Freedom*), v koliziji z mednarodnim obče običajnim pravom in UL OZN. V nadaljevanju poglavja z analizo sekundarnih virov podajam, kakšen vpliv ima NSS 2002 na mednarodno pravo in OZN.

V petem poglavju na podlagi analize sekundarnih virov podajam kritike NSS 2002 in dva koncepta vsebovana v NSS 2002, to sta odmik od tradicionalne strategije zastraševanja in koncept ravnotežja moči, ki služi svobodi, v nadaljevanju poglavja z isto metodo predstavljam še NSS 2006, ki izhaja iz NSS 2002.

V šestem poglavju pa z metodo kompilacije podajam povzetek izsledkov in zaključek, kjer na podlagi ugotovitev ovrednotim postavljeno tezo diplomskega dela.

Obravnavana tematika je po obsegu zelo široka, saj obsega polje mednarodnega prava, mednarodnih organizacij, teorije mednarodnih odnosov, ter varnostne in zunanje politike ZDA. Problemsko se nanaša na vprašanje državne intervencije in suverenosti, terorizma ter orožja za množično uničevanje. Bushova doktrina je tudi precej kontroverzna, kar dokazuje ogromno literature na to temo. Pri raziskovanju in študiju virov sem se oprl tako na primarne, kot tudi sekundarne vire. Med primarne vire, uporabljene v tem diplomskem delu, sodijo NSS 2002 in NSS 2006, Bushovi govori, pravna mnenja Meddržavnega sodišča, pisma, deklaracije, UL OZN, Statut Nürnberškega tribunala, ter nekatere resolucije VS OZN, ki so relevantne za to nalogo. Pri sekundarnih virih je bila izbira ustreznega gradiva precej težja, saj sem se želel izogniti nestrokovnim, in politično pristranskim ter neznanstvenim virom. Pri izbiri sekundarnih virih sem se omejil na objave, članke in eseje priznanih avtorjev in institucij s področja mednarodnih odnosov in mednarodnega prava. Med uporabljene sekundarne vire spadajo predvsem članki iz priznanih znanstvenih publikacij, kot so *American Journal of International Law*, *International Legal Theory*, *US Foreign Policy Agenda*, *Foreign Affairs* in drugi. Med institucijami bi izpostavil *American Society of International Law (ASIL)*, *Brookings* inštitut, ter pravne fakultete ameriških univerz Yale, Harvard, *Massachusetts Institute of Technology* in Duke. Vire sem pridobil na spletnih straneh naštetih institucij oziroma preko oddaljenih informacijskih virov, kot so EBSCOhost, ProQuest Databases in SAGE Journals Online. Pri izbiri gradiva za diplomsko nalogo sem bil omejen tudi s tujimi jeziki. Velika večina uporabljenih virov je objavljena v angleškem jeziku, nisem pa iskal in uporabljal virov objavljenih v drugih tujih jezikih.

Zaradi prostorske omejitve se v diplomskem delu posvečam samo vprašanju kolizije NSS 2002 z mednarodnim pravom. NSS 2002 naj bi bila po mnenju ameriške pravne

stroke tudi v koliziji z ameriško ustavo pri določilih o pristojnostih predsednika ZDA, ampak temu vprašanju ne posvečam pozornosti. Omejitve diplomskega dela so prisotne pri predstavitvi NSS 2002. V diplomskem delu podrobneje analiziram tista poglavja NSS 2002, ki so najbolj kontroverzna in bistvena za diplomsko nalogo. Ostalo vsebino NSS 2002 predstavljam samo okvirno.

2. NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE

NSS je dokument, ki ga izdaja ameriški predsednik. V njem so predstavljeni glavni zunanjepolitični cilji in sredstva, ki jih administracija namerava uporabiti pri svojem delovanju.⁴ V tem delu diplomskega dela predstavljam dokument in njegovo vsebino. Da bi razumeli kakšen pomen ima ta strateški dokument, ga je potrebno umestiti v ameriški notranji pravni prostor. Potrebno je predstaviti komu je NSS namenjena in kateri akterji so prisotni pri njeni izdelavi. Prvi del tega poglavja pa je namenjen pojasnitvi nekaterih bistvenih pojmov in izrazov, ki se pojavljajo v besedilu NSS in njenih analizah.

2.1. Temeljni pojmi Nacionalne varnostne strategije 2002

Da bi lahko natančno razdelali besedilo in pomen NSS 2002, je potrebno najprej določiti pojmovni okvir in prevod nekaterih pojmov in konceptov, ki se v NSS 2002 pojavljajo na več mestih in so po mojem mnenju ključnega pomena za diplomsko nalogo. NSS 2002 je napisana in usmerjena v kontekstu vojne proti terorizmu, torej proti terorističnim organizacijam, proti državam in režimom, ki te organizacije podpirajo in proti malopridnim državam, ki že posedujejo, ali si prizadevajo za pridobitev orožja za množično uničevanje, ki bi ga lahko uporabile proti ZDA ali njihovim zaveznikom.

2.1.1 Vnaprejšnja ali preventivna vojna?

Eden izmed bistvenih in najbolj kontroverznih delov NSS 2002 je koncept *preemptive war*, oziroma *preemptive strike* doktrina. V NSS se v istem kontekstu pojavljata pojma *preemptive action* in *anticipatory action*, kar pa moramo razlikovati od pojma *preventive action* (preventivna akcija), ki ima povsem drugačen pomen od pojma *preemptive action*, kar bo dokazano v nadaljevanju. V slovenskem Vojaškem

⁴ Z izrazom administracija označujem izvršno vejo oblasti ameriškega političnega sistema, ki jo vodi predsednik ZDA.

slovarju⁵ je naveden samo pojem »preventivna vojna« (Korošec, 2002: 517), brez pomenske razlage. Razlago pojma preventivna vojna sicer ponuja Slovar tujk, Staneta Verbinca. Preventivna vojna je tu označena kot »vojna, s katero se hoče država ogniti vojni v manj ugodnih okoliščinah ali prehiteti sovražni napad« (Verbinc 1997: 570), kar je sicer ustrezen prevod. Definicije za pojem *preemptive war* in *preemptive strike*, najdemo tudi v Oxford English Dictionary, ki navaja, da je *preemptive strike* »oborožen napad, spodbujen s prepričanjem, da sovražen napad nasprotne strani že poteka, ali pa je sovražni napad nepreklicen in neizbežen. Imenuje se tudi vnaprejšnji napad«. ⁶ Na istem mestu najdemo tudi distinkcijo med preventivno in vnaprejšnjo akcijo in sicer je »napad ali vojna preventivna, če ima sovražnik še možnost odpovedati se načrtovani agresiji« (Oxford English Dictionary Online). *Ibid.* se nahaja tudi druga definicija vnaprejšnjega napada, ki sicer izvira iz Dictionary of Modern War (Luttwak 1971, v Oxford English Dictionary Online). »Vnaprejšnji napad, napad sprožen v prepričanju, da je sovražni napad že prešel v izvedbeno fazo, oziroma, da je odločitev o tem že bila sprejeta. Če napad dejansko ne zmanjša ali izniči učinkov grozečega napada, potem to ni vnaprejšnji napad«. Razliko med preventivnim in vnaprejšnjim napadom določa tudi slovar ameriškega obrambnega ministrstva (*Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms, Joint Publication 1-02, JP 1-02*). Preventivna vojna je označena kot »vojna, začeta v prepričanju, da je vojaški spopad, četudi ne v neposredni prihodnosti, neizogiben in da bi vsako zavlačevanje povečalo tveganje« (JP 1-02: 345). Vnaprejšnji napad je definiran kot »napad začel na podlagi neizpodbitnih dokazov, da je sovražni napad neizbežen v bližnji prihodnosti« (JP 1-02: 342).⁷ Obstaja torej razlika med preventivno akcijo in vnaprejšnjo akcijo. Kadar govorimo o vnaprejšnji akciji, je grožnja neposredna in spopad neizbežen. Kot neposredno grožnjo lahko upoštevamo vojno napoved. NSS 2002 neposredno grožnjo definira kot »vidno mobilizacijo vojska, mornaric ali zračnih sil, ki se pripravljajo na napad« (NSS 2002 :19). NSS 2002 (*ibid.*) izpostavlja potrebo, da se to definicijo v pravnem smislu razširi na način, ki bi odgovarjal sodobnim grožnjam, kot so na primer teroristični napadi. Vnaprejšnja akcija je torej akcija proti nasprotniku, ki se pripravlja na skorajšnji

⁶ V nadaljevanju diplomskega dela za angleški pridevnik *preemptive*, uporabljam prevod vnaprejšnji. Prevod ni najboljši, ampak v kontekstu obravnavane materije, po zgornji razlagi odslkava razliko med preventivnim napadom in vnaprejšnjim napadom.

⁷ Pojem *imminent* v kontekstu napada ali vojne prevajam kot neizbežen oziroma bližnji.

napad. Preventivna akcija oziroma preventivna vojna je tista, ki je usmerjena proti nasprotniku, ki bi lahko predstavljal grožnjo v prihodnosti. NSS 2002 govori o vnaprejšnji akciji. Če predpostavimo, da je bil napad na Irak leta 2003 izveden na podlagi NSS 2002, potem je jasno, da gre v tem primeru za preventivno vojno, za katero O'Connell (2002: 2) pravi, da je v čistem nasprotju z mednarodnim pravom.

2.1.2. Samoobramba

Uporaba sile v mednarodnih odnosih je prepovedana, razen v dveh primerih, po 42. členu VII. poglavja UL OZN, ali v primeru individualne ali kolektivne samoobrambe po 51. členu UL OZN. Drugi pojem, ki se pojavlja v NSS 2002 skupaj z vnaprejšnjim napadom, je samoobramba, oziroma vnaprejšnja samoobramba, ki je uveljavljena doktrina v mednarodnem obče običajnem pravu, kot to dokazuje Arend (2003). Klasičen primer, ki potrjuje doktrino o vnaprejšnji samoobrambi, je pogosto citirani incident Caroline iz leta 1837 (*ibid.*).

Pri incidentu Caroline gre za spor med ZDA in Veliko Britanijo. V prvi polovici 19. stoletja, je v Kanadi, ki je bila takrat pod oblastjo angleške krone, prišlo do vstaje proti Angležem. V vstajo naj bi se vključevali nekateri posamezniki iz ZDA, ki naj bi z vojaki in opremo podpirali kanadske upornike. V te aktivnosti naj bi bil vključen lastnik parnika Caroline, ki je plul pod ameriško zastavo. Ponoči, 29. decembra 1837, so angleški vojaki prečkali reko Niagara in napadli parnik Caroline, ki je bil zasidran na ameriški strani reke Niagara (mejna reka med ZDA in Kanado), na severovzhodu ameriške zvezne države New York. V napadu so angleški vojaki ubili in poškodovali več ameriških državljanov, parnik Caroline pa so zažgali in ga poslali čez Niagarske slapove. Angleška stran je trdila, da so pri uničenju Caroline delovali samoobrambno, saj je parnik že bil uporabljen za dostavo zalog kanadskim upornikom. Obstajala pa je možnost, da bodo Caroline s tem namenom uporabljali tudi v prihodnosti. Sledila je obsežna korespondenca med lordom Ashburtonom in takratnim ameriškim državnim sekretarjem Danielom Websterjem. Webster je zagovarjal dejstvo, da je bil parnik zasidran na ameriški strani reke in ni bil pripravljen za novo oskrbovalno misijo (Gardner 2003). Angleška stran se je pet let kasneje opravičila za akt agresije. Incident Caroline je pomemben, ker je diplomatska korespondenca med Websterjem

in britanskim zunanjim ministrom, lordom Ashburtonom, podala definicijo vnaprejšnje samoobrambe, za katero morata biti izpolnjena dva glavna pogoja: nujnost in sorazmernost (*necessity, proportionality*) (Arend 2003). Webster se je na britansko sklicevanje na samoobrambo v aferi Caroline odzval z izjavo, da mora britanska vlada dokazati, nujnost delovanja v samoobrambi. Da se lahko izvaja akt samoobrambe mora biti nevarnost neustavljiva, zahteva takojšnje ukrepanje, ne dopušča izbire sredstev in časa za premislek (Currie 2003). Povedano z drugimi besedami mora država, ki se sklicuje na vnaprejšnjo uporabo sile v samoobrambi, dokazati, da ji grozi neposredna uporaba sile s strani druge države in da ni mogla preprečiti napada na noben drugačen način kot z uporabo sile, ki pa mora biti sorazmerna z grožnjo (Arend 2003). Arend nadalje pravi, da sta bila ravno kriterija nujnost in sorazmernost, izhajajoča iz afere Caroline, v času pred UL OZN uporabljana kot standard za dovoljeno delovanje v vnaprejšnji samoobrambi. Definicija iz primera Caroline je torej prešla v mednarodno obče običajno pravo.

Ko govorimo o samoobrambi je potrebno omeniti tudi t.i. primer Nikaragva (*Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua*) (Nicaragua v. United States of America). Pri tem primeru gre za večletno vmešavanje ZDA v notranje zadeve Nikaragve. ZDA so v sosednjem Hondurasu opremljale in urile paravojaške gverilske enote – *contrase*, ki so delovali proti takratni vladi v Nikaragvi. Poleg tega so bile ZDA obtožene več napadov na ozemlju Nikaragve in postavljanja min v teritorialne vode Nikaragve in njenih pristanišč. ZDA so obtožbe zanikale in svojo obrambo postavile na temelju kolektivne samoobrambe v okviru 51. člena UL OZN, skupaj s Hondurasom, Costa Rico in El Salvadorjem, kar je Meddržavno sodišče zavrnilo. ZDA so trdile, da je Nikaragva urila in podpirala gverilce in njihove akcije v EL Salvadorju (Baloh, 2004: 24). Meddržavno sodišče je v svoji razsodbi z dne 27. junija 1986, razsodilo v prid Nikaragvi na podlagi kršenja obveznosti po mednarodnem obče običajnem pravu, s strani ZDA proti Nikaragvi.

Razsodba Meddržavnega sodišča v primeru Nikaragva je pomenila pomemben presedan na področju prepovedi uporabe sile in samoobrambe, saj Meddržavno sodišče preko tega primera priznava obstoj akta samoobrambe v mednarodnem obče običajnem pravu. Meddržavno sodišče je razsodilo, da je bilo opremljanje in usposabljanje *contrasov*, ter polaganje min v teritorialnih vodah Nikaragve, kršitev

načel nevmešavanja in prepovedi uporabe sile. Nikaragva, kljub temu, da je bila vpletena v opremljanje in urjenje opozicijske gverile v El Salvadorju (kar je Meddržavno sodišče tudi smatralo kot kršenje načela nevmešavanja in prepovedi uporabe sile), ni izvedla akta oboroženega napada, kar kot pogoj za samoobrambo določa 51. člen UL OZN. Ta člen pravi, da »n/obena določba te Ustanovne listine ne krati naravne pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana Združenih narodov«. Meddržavno sodišče je v tej sodbi soglašalo z mnenji obeh vpletenih držav, Nikaragve in ZDA, da imajo države pravico do akta samoobrambe samo v primeru oboroženega napada, ki že poteka. Odgovor na tak napad je legalen, če sta izpolnjena pogoja nujnosti in sorazmernosti (Degan 2000: 241). To sta tudi kriterija, ki izhajata iz incidenta Caroline. Degan (*ibid.*) navaja, da vojaške in paravojaške aktivnosti ZDA proti Nikaragvi, kot ukrep kolektivne samoobrambe na predhodno agresijo Nikaragve proti El Salvadorju, ne izpolnjujejo nobenega od teh dveh kriterijev. Meddržavno sodišče v sodbi ugotavlja, da zaradi časovne oddaljenosti delovanja ZDA proti Nikaragvi, ni bilo več možno aplicirati kriterija nujnosti, prav tako ameriško sodelovanje s *contras* in miniranje pristanišč v Nikaragvi, ne izpolnjuje kriterija sorazmernosti za izvajanje samoobrambe. V času incidentov ni nobena od držav, s katerimi naj bi ZDA sodelovale v kolektivni samoobrambi, izrazila, da se proti njim izvaja oborožen napad. Nobena od teh treh držav tudi ni uradno zaprosila ZDA za pomoč pri izvajanju kolektivne samoobrambe. Po mnenju Meddržavnega sodišča so to tudi razlogi, zaradi katerih se ZDA ne morejo sklicevati na delovanje po 51. členu UL OZN, v okviru kolektivne samoobrambe (Encyclopaedia Britannica, war, law of).

V razsodbi Meddržavnega sodišča v primeru Nikaragva je bila pri odločanju uporabljena tudi argumentacija, da mednarodno obče običajno pravo soobstaja z mednarodnim pogodbenim pravom. Levi (1991: 303) kot primer izpostavlja 51. člen UL OZN, ki govori o »naravni pravici« do samoobrambe, kar se lahko sklicuje samo na mednarodno obče običajno pravo. Levi (*ibid.*) iz razsodbe Meddržavnega sodišča sklepa, da pravica do samoobrambe ni omejena samo na stopnjo, kot jo dovoljuje UL, ampak vključuje tudi pravice, ki izhajajo iz obče običajnega mednarodnega prava. Tudi Byers (v Franck 2003) pravi, da pravila o uporabi sile v mednarodnih odnosih predstavljajo »kompleksno mešanico pravil mednarodnega obče običajnega prava in določil UL OZN«. Meddržavno sodišče je odločilo, da mora samoobramba zadostiti

kriterijema nujnosti in sorazmernosti (kriterija po mednarodnem obče običajnem pravu iz incidenta Caroline). Meddržavno sodišče je v razsodbi definiralo: da je dovoljeno delovanje v samoobrambi, v primerih, ko država napadalka v drugo državo v določenem obsegu pošilja oborožene tolpe, skupine, paravojaške enote ali plačance; da podpora upornikov v drugi državi z orožjem, logistično in drugo opremo, prav tako predstavlja dejanje oboroženega napada na drugo državo, ki se lahko odzove s samoobrambo in da mora napadena država v primeru sklicevanja na kolektivno samoobrambo, tudi dejansko zaprositi drugo državo ali več držav za takšno pomoč. Kljub vsemu pa Meddržavno sodišče v razsodbi ni odločalo o vprašanju vnaprejšnje oziroma anticipatorne samoobrambe (Levi, 1991: 303, 304).

S takšno argumentacijo pridemo do zaključka, da v mednarodnem obče običajnem pravu obstaja pravica držav do vnaprejšnje samoobrambe, ki je omejena s kriterijema nujnosti in sorazmernosti. Kljub omejitvam uporabe sile, ki jih postavlja UL OZN, sodba Meddržavnega sodišča v primeru Nikaragva pomeni, da pri tolmačenju 51. člena UL OZN lahko uporabimo tudi obče običajno mednarodno pravo. Če beremo 51. člen UL OZN, kot pravi Levi (1991: 304), »v duhu samoobrambe, ki je branjenje države proti nasilnemu vmešavanju«, skupaj z mednarodnim obče običajnim pravom, je akt vnaprejšnje samoobrambe ob izpolnjevanju kriterijev iz primera Caroline, legalen.

Kot primer razlike med vnaprejšnjo samoobrambo in preventivnim napadom Brown (2003: 2) izpostavlja dva incidenta, v katera je bil vpleten Izrael. Izraelski napad leta 1967 na Egiptovske zračne sile, ki je pomenil začetek t.i. Šest-dnevne vojne, je bil v mednarodni skupnosti sprejet kot akt vnaprejšnje samoobrambe. Kot klasični primer legalne vnaprejšnje samoobrambe smatra ta izraelski napad tudi Daalder (Daalder 2002). Argumentacija za to je bila sprejeta, ker naj bi Izrael upravičeno pričakoval napad s strani Egipta. Izrael je izjavil, da razpolaga z dokazi, ki dokazujejo, da egiptovske priprave na napad že potekajo. Ta napad bi lahko bil za Izrael usoden, če bi dovolili, da Egipt napade prvi. K takšni argumentaciji pripomore tudi egiptovsko zaprtje Tiranske ožine, ki je bila za Izrael strateškega pomena. Zaprtje ožine in

mobiliziranje egiptovske vojske je Izrael interpretiral enakovredno vojni napovedi.⁸ O'Connell (2002: 9) trdi, da Izraelsko-Arabska vojna leta 1967, danes ne služi več kot »prepričljiv primer legalne vnaprejšnje samoobrambe«, ker naj bi Izrael deloval na podlagi precej manj prepričljivih dokazih o obsegu egiptovske grožnje. VS OZN je o tem primeru, 22. novembra 1967, sprejel resolucijo 242, ki opozarja, da se krši drugi člen UL OZN, ter označil izraelsko zasedbo ozemlja v tej vojni za »nedopustno« (S/RES/242; 22. November 1967). Kot drugi incident, ki je bil v mednarodni skupnosti prepoznan kot preventivni napad, Brown (2003: 2) navaja izraelski napad na iraški jedrski reaktor v Osiraku leta 1981. Argumentacija je bila, da napad ni dosegal kriterijev za legitimen akt vnaprejšnje samoobrambe, ker je sam reaktor bil še v fazi izgradnje in tako ni predstavljal neposredne grožnje Izraelu. Odziv mednarodne javnosti na ta izraelski napad je bil enotno negativen (O'Connell, 2002:4). Kot nadaljuje O'Connell, je VS OZN soglasno sprejel resolucijo 487, ki je napad na reaktor v Osiraku obsodila kot kršenje UL OZN in ogrožanje mednarodnega miru in varnosti.

V besedilu NSS 2002 se beseda vnaprejšnji (*preemptive*) pojavlja samo v besedni zvezi vnaprejšnja akcija (*preemptive action*) in vnaprejšnje delovanje (*preemptive act*). V virih, povezanih s področjem proučevanja, sem opazil več različnih formulacij povezanih s pojmom »vnaprejšnji«. Zaradi semantične zmede, ki sem jo opazil pri analizi virov menim, da je potrebno določene formulacije dodatno pojasniti. Pojavljata se pojma vnaprejšnji udarec – napad (*preemptive strike*) in vnaprejšnja vojna (*preemptive war*). Prav tako se pojavljajo še pojmi vnaprejšnja samoobramba (*preemptive selfdefense*), preventivna vojna (*preventive war*) in preventivni napad (*preventive strike*). Med temi formulacijami obstaja tako kvalitativna razlika, kot tudi pomenska razlika.⁹ Gledano s stališča mednarodnega prava, pa so nekatera dejanja, ki jih opisujemo z navedenimi formulacijami, v nasprotju z mednarodnim pravom.

⁸ Po vnaprejšnjem napadu na Egiptovske zračne sile se je začela Šest-dnevna vojna, v kateri so proti Izraelu sodelovali Egipt, Sirija in Jordanija. Izrael je iz te vojne izšel kot absolutni zmagovalec. Izrael je zasedel tudi veliko ozemlja. Egiptu je prevzel ozemlje Gaze in Sinajskega polotoka, Jordaniji Zahodni breg, vključno z Vzhodnim Jeruzalemom, Siriji pa je odvzel Golansko planoto.

⁹ Kvalitativno razliko v tem kontekstu smatram kot razliko v uporabljeni vojaški moči in sredstvih. Napad (*strike*), vojaško – tehnično gledano, ponavadi poteka v krajšem časovnem obdobju, uporabljena vojaška sredstva so omejena glede na cilj napada. Ponavadi gre za enkratne, ali nekajkratne letalske napade, ali napade posebnih enot. Vojna pa ponavadi zajema konfrontacijo vojska z vsemi rodovi in večino vojaško – tehničnih sredstev dveh ali več nacij, v daljšem časovnem obdobju.

Skupno preventivnemu in vnaprejšnjemu napadu pa je, da se oba izvajata na ozemlju druge države, sicer gre za akt samoobrambe v klasičnem smislu.

Vnaprejšnja akcija, oziroma vnaprejšnje delovanje se nanaša na akt samoobrambe. Kot vnaprejšnjo akcijo ali dejanje v samoobrambi (ob upoštevanju kriterijev nujnosti in sorazmernosti) lahko smatramo vnaprejšnji napad s takšno silo, ki bi odpravila nevarnost napada. Pogoji ob uporabi sile v primeru vnaprejšnje samoobrambe je, da je uporabljena sila v sorazmerju s silo grožnje. Sapirova (2003) ugotavlja, da je potrebno biti pri interpretaciji koncepta vnaprejšnje samoobrambe previden, ker mora »koncept vnaprejšnje samoobrambe biti skladen z namenom UL – omejitvijo uporabe sile«. Razlika med vnaprejšnjim napadom in preventivnim napadom, v primeru samoobrambe, je v stopnji grožnje, ki ji je država v danem trenutku izpostavljena. Če je stopnja grožnje velika, ni časa za drugačne ukrepe in razmišljanje, ker je napad neizbežen, potem je vnaprejšnje delovanje – napad, s sorazmerno uporabo sile, legalno dejanje samoobrambe po mednarodnem pravu. Na tem mestu poudarjam, da je legalnost vnaprejšnjega napada po mednarodnem pravu še vedno stvar razprave. Trenutno ne obstaja nobeno pravno določilo, ki bi natančneje obravnavalo to vprašanje. Legalnost vnaprejšnjega napada se, po aktualnem stanju mednarodnega prava, predpostavlja na podlagi prevladujoče interpretacije »naravne pravice« do samoobrambe po 51. členu UL OZN in kriterijev izhajajočih iz primera Caroline.

Ko neko dejanje – napad formuliramo kot preventivno, ni jasno izražene ali dokazane grožnje s silo drugi državi. Obstaja samo mnenje, da lahko država ali kakšen drugi akter nekoč v nedoločeni točki v prihodnosti predstavlja grožnjo. Logika za preventivnim napadom ali vojno je pragmatična in enostavna. Graham Allison (Record, 2003: 7) je način razmišljanja za preventivni napad, ali vojno, povzel takole: »Nekoč bom mogoče s tabo v vojni, trenutno sem močan in ti nisi. Zato bova imela vojno zdaj«. Preventivnega napada v takšni situaciji ne moremo smatrati kot legalno dejanje samoobrambe, ampak kot akt agresije - prepovedano uporabo sile. Akt preventivne vojne ali napada je tako po obče običajnem mednarodnem pravu, kot tudi po mednarodnem pogodbenem pravu, nelegalen.

2.2. Nastanek Nacionalne varnostne strategije in umestitev dokumenta v notranji pravni prostor Združenih držav Amerike

NSS je uradni strateški dokument administracije ZDA, ki ima težo in pomen v notranjem političnem prostoru v ZDA.¹⁰ V tem podpoglavju predstavljam kakšna je pravna podlaga tega dokumenta, kakšna je njegova vloga v ameriškem političnem prostoru. Za NSS iz leta 2002, pa predstavljam, kako je dokument nastajal in kdo so njegovi avtorji.

NSS je dokument, ki ga pripravlja predsednik ZDA skupaj s svojimi svetovalci, je izčrpno poročilo namenjeno kongresu in ameriški javnosti, v katerem je široko zastavljena strateška vizija delovanja izvršne veje oblasti v ZDA na področju nacionalne varnosti. V tem dokumentu naj bi bili definirani nacionalni interesi, grožnje tem interesom ter viri sredstev za zasledovanje in branjenje teh interesov (Knight 2002). Dokument sam po sebi nima vsebovane pravne moči in služi tudi kot strateško vodilo vladnim agencijam in uradnikom na področjih diplomacije, vojske, obveščevalnih aktivnosti. Predsednik ZDA ima na voljo delovno telo, ki mu svetuje o vprašanjih, ki zadevajo področje ameriške nacionalne varnosti in njihov vpliv na notranje in mednarodne interese ZDA. To je Svet za nacionalno varnost, ki ga sestavljajo svetovalec za nacionalno varnost, ameriški podpredsednik, sekretar za obrambo, državni sekretar, sekretar za domovinsko varnost, generalni državni tožilec in drugi visoki predstavniki administracije.¹¹ Svet za nacionalno varnost v ZDA vodi predsednik države. NSS služi ameriškemu kongresu kot vodilo pri zakonodajnem procesu in odločanju o proračunu. Politično ozadje Goldwater – Nicholsovega akta pa je bilo po Gaddisu (Gaddis, 2002) tudi orodje Kongresa za zagotavljanje večjega civilnega nadzora nad ameriško vojsko.

¹⁰ Na tem mestu govorim o dokumentu NSS na splošno in ne o NSS objavljeni 17. septembra 2002.

¹¹ *National Security Council*, podobne institucije imajo tudi druge države npr. Indija, Rusija, Slovenija, ...

2.2.1. Goldwater-Nicholsov zakon

Pravna podlaga za dokument NSS je ustvarjena v t.i. Goldwater-Nicholsovem zakonu o reorganizaciji obrambnega ministrstva ZDA.¹² Zakon je v celoti reorganiziral poveljniško strukturo vojske ZDA in je smatran kot največja organizacijska sprememba v ameriških oboroženih silah od leta 1947 (*National Security Act of 1947*), ko so bile ustanovljene Zračne sile ZDA (*US Air Force*) kot ločena entiteta v vojaškem sistemu ZDA. Motiv za takšno celovito reorganizacijo je bil v rivalstvu znotraj vojaških služb ZDA, ki se je pojavilo ob vojaških operacijah v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, še posebej med vojno v Vietnamu (Wikipedia, Goldwater-Nichols Act). Ta zakon je povečal vlogo predsednika urada Štaba skupnih poveljnikov (*Joint Chiefs of Staff*), katerih statutarna funkcija je podajati mnenja o vojaških zadevah predsedniku ZDA in sekretarju za obrambo (Brown, 1998: 398). Brown (1998: 399) pravi, da je Goldwater–Nicholsov akt dal predsedniku Štaba skupnih poveljnikov tudi več možnosti vpliva na nacionalno-varnostno odločanje predsednika ZDA. Predsednik Štaba skupnih poveljnikov asistira predsedniku ZDA in sekretarju za obrambo pri strateških direktivah ameriških oboroženih sil, njihovem financiranju, primerjavi ameriških sil s silami drugih držav, ter pripravi logističnih in drugih načrtov za ameriške oborožene sile.

104. odstavek Goldwater-Nicholsovega zakona določa, da mora predsednik vsako leto kongresu predstaviti izčrpno poročilo o nacionalni varnostni strategiji ZDA. Poročilo mora biti Kongresu dostavljeno na isti dan kot predlog proračuna za naslednje fiskalno leto. Prav tako je določeno, da mora poročilo o nacionalni varnostni strategiji vsebovati izčrpen opis in diskusijo naslednjih elementov strategije:

- a) interese, cilje in namene, ki jih imajo ZDA po vsem svetu in so vitalnega pomena za nacionalno varnost ZDA;
- b) zunanjo politiko, zavezništva po svetu in nacionalne obrambne sposobnosti ZDA, ki so potrebne za odvratanje agresije in izpolnitev nacionalne varnostne strategije ZDA;

¹² *Goldwater-Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986* (Public Law 99-433).

- c) predlagane kratkoročne in dolgoročne uporabe političnih, ekonomskih, vojaških in drugih elementov moči ZDA, za zaščito interesov in ciljev ZDA;
- č) zadostno moč ZDA za izvajanje nacionalne varnostne strategije, vključno z oceno bilance vseh elementov nacionalne moči ZDA, potrebnih za podporo pri izvajanju nacionalne varnostne strategije;
- d) vseh ostalih podatkov, ki bi lahko bili v pomoč Kongresu pri vprašanjih, ki zadevajo nacionalno varnostno strategijo ZDA.

Besedilo tega člena zakona je identično zakonu iz leta 1947, le da je v zakonu iz leta 1947 (National Security Act of 1947) to bil člen 108, v zakonu iz leta 1986 pa so določila o poročilu o NSS zapisana v členu 104.

Po Goldwater-Nicholsovem zakonu naj bi predsednik podal poročilo o NSS vsako leto na tisti dan, ko kongresu predstavi predlog proračuna za naslednje fiskalno leto. Poleg tega Goldwater – Nicholsov zakon določa, da mora novi predsednik ZDA izdati svojo NSS v petih mesecih od dneva izvolitve. Kljub aktivemu raziskovanju nisem uspel odkriti NSS Bushovih administracij pred in po letu 2002, katere sem želel uporabiti za potrebe primerjave. NSS 2002 je prvi takšen dokument, ki ga je izdala Bushova administracija. NSS 2002 je bila izdana dvajset mesecev po prihodu Busha v Belo hišo (Korb, 2003: 13). Tudi prejšnje administracije so, v smislu izdajanja NSS, izvajale, sicer obvezno izdajanje NSS po Goldwater-Nicholsovem zakonu, precej samovoljno. Bivši predsednik ZDA William Clinton, v zadnjem letu svojega predsedovanja dokumenta NSS sploh ni objavil (Korb, 2003: 13).

Kljub nekaterim indicom iz sekundarnih virov o nerednem izvajanju Goldwater – Nicholsovega zakona s strani administracij ZDA, sem želel preveriti, ali je bila v času Bushovega predsedovanja izdana še kakšna druga NSS, poleg tiste iz leta 2002. Za pomoč sem se obrnil na Veleposlaništvo ZDA v Ljubljani, od koder so mojo prošnjo posredovali v Washington, na Urad za mednarodno varnost (*Office of International Security*). Odgovor je bil naslednji:

»The National Security Strategy that is outlined at this address: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html> is still valid. It is a statement of policy issued by the President

that has not been updated because it lays out a series of statements that are still reflective of the national security strategy of this administration. I checked with the National Security Council staff to verify this information.

Reference Specialist

Office of International Security IIP/T/IS«

NSS 2002 je bila do izdaje novega poročila NSS 2006, ki je bila objavljena 16. 3. 2006 še vedno veljavna strategija, ki je odsevala njihove nacionalno-varnostne strateške poglede in cilje.¹³ S tem odgovorom na nek način dobimo tudi odgovor na vprašanje ali ameriški predsedniki in njihove službe z nerednim izdajanjem NSS *de facto* kršijo zakon. Administracija lahko neredno izdajanje NSS opraviči s tem, da nazadnje izdana NSS še vedno odseva strateške usmeritve aktualne administracije. Gaddis (2002) ugotavlja, da kar zadeva NSS, Goldwater-Nicholsov akt ni izpolnil pričakovanj. Gaddis (*ibid.*) ugotavlja tudi da so NSS-ji, ki so jih objavile administracije Ronalda Reagana, Wiliama Clintona in Georgea H. W. Busha, niso bile nič drugega kot ponavljanje obstoječih pozicij, ki so bile hitro pozabljene. Nobena od prejšnjih NSS ni sprožila obsežnejše javne polemike, vse do izdaje NSS 2002, ki jo Gaddis (2002) označuje kot najpomembnejše preoblikovanje ameriške velike strategije (*grand strategy*), v zadnjih petdesetih letih.¹⁴

2.2.2. Nastanek Nacionalne varnostne strategije 2002 in izvor Bushove doktrine

Ključni deli NSS 2002 in Bushove doktrine izvirajo iz leta 1992, ko sta takratni ameriški podsekretar za obrambo Paul Wolfowitz in Lewis Libby, po navodilih takratnega sekretarja za obrambo Richarda Cheneyja, oblikovala interni strateški predlog ameriške vojaške in politične strategije (Constitutional Rights Foundation,

¹³ 16. marca 2006, v času nastajanja tega diplomskega dela, je ameriška administracija izdala novo NSS, ki v veliki meri temelji na NSS 2002.

¹⁴ Osnovna strategija države je strategija, ki povezuje vojaške, politične in ekonomske resurse države za doseganje osnovnih ciljev v mednarodnem sistemu (Biddle, 2005: 7).

The Bush Doctrine).¹⁵ Dokument ima naslov *Defense Planning Guidance*, njegova vsebina pa je izpostavila odvečnost strategije zadrževanja in zastraševanja po koncu hladne vojne. Dokument je vseboval tri revolucionarne ideje. Prvič je bila predstavljena ideja, da ZDA ne smejo dopustiti vzpona rivalske velesile in morajo ZDA ostati edina svetovna velesila. Nadalje predvideva uporabo koncepta vnaprejšnje samoobrambe, za soočenje in odstranitev groženj ameriški varnosti pa bodo ZDA, če bo to potrebno, delovale tudi unilateralno.

Vsebina tega dokumenta je v javnosti sprožila ostre kritike in takratni predsednik George Herbert Walker Bush je od Richarda Cheneyja zahteval revizijo te strategije in odstranitev spornih točk o vnaprejšnji samoobrambi in unilateralnem delovanju.

Naslednja točka razvoja NSS 2002 in Bushove doktrine se formalno oblikuje v organizaciji, imenovani Projekt za novo ameriško stoletje (*Project for the New American Century*, PNAC), ki je bila ustanovljena leta 1997. PNAC je neprofitna izobraževalna organizacija, katere cilj je promovirati globalno vodstvo ZDA (*Project for the New American Century, About PNAC*). PNAC je eden izmed najvplivnejših neokonservativnih mislišč (*think-tank*) v ZDA. Mnogi izmed ustanoviteljev in članov te organizacije danes zasedajo najvplivnejša mesta v ameriški administraciji.¹⁶ PNAC želijo z izdajanjem problemskih analiz, raziskav, člankov, organiziranjem seminarjev in konferenc, pojasniti, kakšne posledice nosi ameriško globalno vodstvo. PNAC si tudi prizadeva zagotoviti podporo za učinkovito in načelno politiko ameriške vpletenosti v mednarodnem prostoru ter želi vzbuditi javno razpravo o ameriški zunanji in obrambni politiki in vlogi ZDA v svetu (*Project for the New American Century*).

¹⁵ Richard Cheney, Paul Wolfowitz, Lewis Libby in Donald Rumsfeld so eni izmed najvplivnejših akterjev v ameriškem političnem prostoru. Izhajajo iz Republikanske stranke in so predstavniki t.i. neokonservativne struje v Republikanski stranki.

¹⁶ Naj naštejemo samo nekaj najvplivnejših članov PNAC in njihove aktualne funkcije: Elliott Abrams: član Nacionalnega varnostnega sveta in predstavnik za Srednje-vzhodne zadeve; Richard Armitage: državni podsekretar; John R. Bolton: veleposlanik ZDA pri OZN; Richard Cheney – soustanovitelj PNAC: podpredsednik ZDA; Zalmay Khalilzad: veleposlanik ZDA v Iraku; Lewis Libby: šef kabineta administracije; Donald Rumsfeld - soustanovitelj PNAC: sekretar za obrambo; Paul Wolfowitz: od leta 2001, do leta 2005: namestnik sekretarja za obrambo, trenutno predsednik Svetovne banke (Wikipedia, *Project for New American Century*).

Javno razpravo o ameriški zunanji in obrambni politiki je PNAC nedvomno uspelo vzbuditi z odmevnimi predlogi in političnimi strategijami. PNAC zagovarja politiko vojaške moči in morale, ki vključuje povečano vojaško-obrambno porabo; krepitev zavezništav proti režimom, ki ogrožajo interese ZDA; promocijo politične in ekonomske svobode v drugih državah, ter širjenje mednarodnega reda, ki je naklonjen varnosti, napredku in načelom ZDA (Wikipedia, Project for New American Century)

Zelo odmevna dokumenta, ki sta izšla v okviru PNAC, sta pomembna tudi za temo diplomskega dela, saj odražata določena stališča in cilje, ki so zajeti v NSS ter Bushovi doktrini. Prvi dokument nosi naslov *Rebuilding America's Defenses: Strategies, Forces, And Resources For A New Century*, izdan septembra leta 2000, drugi pa je pismo predsedniku Clintonu o Iraku (*Letter to President Clinton on Iraq*), z dne 26. januarja, 1998. V prvem dokumentu PNAC opravičuje prepričanje, da morajo ZDA ohraniti status edine svetovne velesile, predvsem z vzdrževanjem superiornosti oboroženih sil ZDA. Jasno je podana usmeritev, da morajo biti ZDA pripravljene na vojaška posredovanja v primeru, ko odpove diplomacija. Vlade ZDA naj svoje aktivnosti gradijo na vojaški in ekonomski superiornosti ZDA, z uporabo vseh sredstev, ki so na voljo – vključno z vojaškimi, da bi tako dosegli neizpodbitno superiornost (Project for the New American Century, *Rebuilding Americas Defenses*). Dokument za doseganje in ohranjanje ameriške prevlade v svetu predlaga tudi konkretne vojaško-strateške ukrepe kot so npr.: prestavitev ameriških vojaških baz na področje Južne Evrope in Vzhodne Evrope, Jugovzhodne Azije in Bližnji Vzhod; modernizacijo vojske, ki mora biti sposobna boriti se in zmagati na več hkratnih vojnih prizoriščih in opravljati policijske naloge (*constabulary duties*) v varnostno kritičnih regijah; razvoj in vzpostavitev globalnega protibalističnega ščita in razviti sredstva za strateško prevlado v vesolju, obrambno porabo pa morajo ZDA dvigniti s treh odstotkov na 3,8 odstotkov bruto družbenega proizvoda.

V drugem dokumentu – Pismu predsedniku Clintonu o Iraku, ki je v luči teme diplomskega dela še pomembnejši, se tvorci aktualne zunanje politike ZDA odkrito zavzemajo za odstranitev Sadama Huseina (Husein), oziroma spremembo režima

(*regime change*) v Iraku.¹⁷ V pismu Clintonu PNAC Huseinu očita nepripravljenost za sodelovanje z inšpekcijami OZN in utemeljuje, da bo Husein s kopičenjem orožja za množično uničevanje predstavljal grožnjo ZDA, njihovim zaveznikom na Bližnjem Vzhodu ter naftnim zalogam v regiji. Huseina je potrebno odstraniti s položaja z uporabo celotnega spektra ameriške diplomacije, politične in vojaške moči. Nadalje PNAC v pismu Clintonu ugotavlja, da je zaradi »visoke stopnje grožnje, politika do Iraka, opirajoča se na zavezništvo iz prve zalivske vojne in Huseinovo nepripravljenost do sodelovanja, nevarno nezadostna. Edina sprejemljiva strategija je tista, ki bo odstranila možnost, da bi Irak lahko uporabil ali grozil z uporabo orožja za množično uničevanje. Kratkoročno to pomeni pripravljenost na vojaško posredovanje, ker je jasno, da diplomacija odpoveduje. Dolgoročno to pomeni odstranitev Huseina in njegovega režima s položaja. To naj sedaj postane cilj ameriške zunanje politike« (Project for the New American Century, Letter to President Clinton on Iraq). V nadaljevanju pisma, PNAC ugotavlja, da ZDA obstoječe resolucije dajejo zadostno legitimnost za »vse potrebne ukrepe, vključno z vojaškimi« za branjenje interesov ZDA. Na koncu pisma Clintonu PNAC še poudari, da politika ZDA ne sme več biti ohromljena zaradi »zgrešenega vztrajanja pri soglasnosti v VS OZN« (Project for the New American Century, Letter to President Clinton on Iraq).

V zgoraj predstavljenih dokumentih se nahaja skoraj vsa vsebina in retorika Bushove doktrine ter argumentov administracije ZDA pri iskanju podpore mednarodne skupnosti za napad na Irak. Po terorističnih napadih enajstega septembra 2001, je administracija ZDA tem argumentom dodala še povezanost Huseina z Al Kaido ter tako še povečala stopnjo grožnje, ki jo je ZDA predstavljal Huseinov režim.

Pismo predsedniku Clintonu je skupina avtorjev iz PNAC poslala 26. januarja 1998. Ideja o vojaškem posredovanju v Iraku in menjavi oblasti na ozemlju druge, suverene države, je torej obstajal že veliko pred terorističnimi napadi na ZDA leta 2001. Ta argument bom uporabil kot enega izmed argumentov pri dokazovanju, da je vojna proti Iraku iz leta 2003, po mednarodnem pravu nezakonita uporaba sile.

¹⁷Pod Pismo predsedniku Clintonu so se podpisali naslednji avtorji: Elliott Abrams, Richard L. Armitage, William J. Bennett, Jeffrey Bergner, John Bolton, Paula Dobriansky, Francis Fukuyama, Robert Kagan, Zalmay Khalilzad, William Kristol, Richard Perle, Peter W. Rodman, Donald Rumsfeld, William Schneider, Jr., Vin Weber, Paul Wolfowitz, R. James Woolsey, Robert B. Zoellick.

2.3. Nacionalna varnostna strategija 2002

V tem podpoglavju diplomskega dela analiziram besedilo dokumenta NSS 2002. Dokument NSS 2002, izdan 17. septembra 2002, sestoji iz devetih poglavij. Na začetku vsakega poglavja so navedeni izseki iz Bushovih govorov, ki jih je Bush imel ob različnih priložnostih in se tematsko navezujejo na obravnavano materijo v posameznih poglavjih.

2.3.1. Pregled ameriške mednarodne strategije

Naslov prvega poglavja je Pregled ameriške mednarodne strategije (*Overview of America's International Strategy*). Prvo poglavje predstavlja uvod v samo strategijo. Deklarativno so predstavljeni cilji strategije ter načini in sredstva, s katerimi bodo ZDA te cilje dosegle. Na začetku poglavju je podana ugotovitev, da ZDA »*posedujejo neprecedenčno in neprimerljivo moč in vpliv na svetu*«, kar prinaša tudi temu primerne »*odgovornosti, obveznosti in priložnosti*«. ¹⁸ »*Velika moč te nacije mora biti uporabljena za pospeševanje ravnotežja moči, ki podpira svobodo*«. Nadalje NSS 2002 ugotavlja, da ogroženost ne izvira v tolikšni meri s strani vojska in mornaric, kot s strani »*katastrofičnih tehnologij v rokah nekaterih zagrenjenih*«. Cilji so v tem poglavju zelo deklarativno zastavljeni: »*politična in ekonomska svoboda, miroljubni odnosi z drugimi državami in spoštovanje do človeškega dostojanstva*«.

2.3.2. Braniti prizadevanja za človeško dostojanstvo

Drugo poglavje nosi naslov Braniti prizadevanja za človeško dostojanstvo (*Champion Aspirations for Human Dignity*). To poglavje tangira predvsem na moralni vidik ciljev ameriške zunanje politike. Veliko je govora o pravicah in svoboščinah, za katerimi »*trdno stoji Amerika*«, in ki so neodtujljive vsemu človeštvu. Bistvo tega poglavja je naštevanje pravic, svoboščin in še posebej ameriških vrednot ter izpostavljanje potrebe po širjenju teh vrednot tja, kjer še niso zasidrane. »*Nacionalna varnostna strategija, ki temelji na bistvenih prepričanjih izvirajočih iz naukov preteklosti in uporabo današnjih možnosti, mora iskati možnosti za širjenje svobode*«. Odločitve

¹⁸ Zaradi večje preglednosti in berljivosti besedila, so vsi navedki v tem podpoglavju, v poševnem tisku, izhajajo pa iz dokumenta NSS 2002, dostopnega na internetni strani Bele hiše.

ZDA bodo temeljile na teh načelih pri »odločitvah o mednarodnem sodelovanju, naravi zunanje pomoči in o alokaciji sredstev«. ¹⁹

2.3.3. Krepiti zaveznitva za poraz globalnega terorizma in preprečevati napade na nas in naše prijatelje

Tretje poglavje NSS 2002 z naslovom Krepiti zaveznitva za poraz globalnega terorizma in preprečevati napade na nas in naše prijatelje (*Strengthen Alliances to Defeat Global Terrorism and work to Prevent Attacks Against Us and Our Friends*), je posvečeno osrednjemu fokusu zunanje politike ZDA po enajstem septembru - vojni proti terorizmu. Na začetku tretjega poglavja je podana ugotovitev, da so ZDA v »globalni vojni proti terorizmu«. Posebnega pomena pri formulaciji nosi beseda vojna, ki je uporabljena namesto običajnega izraza v tem kontekstu – boja proti terorizmu. To vojno bodo ZDA bojevale na »mnogih frontah, skozi daljše časovno obdobje, proti težko opredeljivemu sovražniku«. Kot primer, kaj se lahko pripeti režimom, ki varujejo in podpirajo terorizem, NSS 2002 izpostavlja osvobojeni Afganistan. Nato je podana definicija terorizma, ki je v NSS 2002 definiran kot »naklepno, politično motivirano nasilje, izvedeno nad nedolžnimi«. ZDA v boju proti terorizmu »ne bodo delale nobene razlike med teroristi in tistimi, ki jih zavestno varujejo ali jim pomagajo«. Kot prioritete vojne proti terorizmu NSS 2002 navaja: »razbiti in uničiti teroristične organizacije v globalnem obsegu; napasti njihove voditelje, poveljstva, vodstva in komunikacije; materialno in finančno podporo«. Ti ukrepi bodo imeli destabilizacijske učinke na načrtovalne in operativne dejavnosti teroristov. V vojni proti terorizmu NSS 2002 predvideva tudi sodelovanje z regionalnimi partnerji, katerim bodo ZDA pomagale, da bodo imele na voljo »vojaška, policijska, politična in finančna sredstva«, s katerimi bodo države »dokončale nalogo«.

Nadalje sledi pomemben del NSS 2002, in sicer strategija, kako razbiti in uničiti teroristične organizacije. Ta strategija vključuje: »direktno in trajno akcijo z uporabo

¹⁹ V prvih dveh poglavjih NSS 2002 je zaslediti nenavadno veliko moralističnih in ideoloških elementov, ki po Knightu (2002) v dokument kot je NSS ne spadajo. Knight, (*ibid.*), pravi, da naj bi prototipsko NSS bil prostor, kjer se določijo nacionalni interesi, grožnje tem interesom, kjer se določi organizacija in alokacija resursov potrebnih za zasledovanje in branjenje teh interesov.

vseh elementov nacionalnih in mednarodnih moči ZDA, s fokusom na tiste teroristične organizacije in države, ki sponzorirajo terorizem, ki si prizadevajo pridobiti ali uporabiti orožja za množično uničevanje«. Nadalje ta strategija vključuje dva najbolj kontroverzna pristopa, in sicer ZDA ne bodo »oklevale delovati unilateralno« pri izvajanju njihove pravice do vnaprejšnje samoobrambe proti teroristom. ZDA se bodo s terorizmom spoprijele tudi z vojno miselnosti (*war of ideas*). Vojna miselnosti naj bi predstavila teroristične akte v isti luči kot so suženjstvo, piratstvo ali genocid. Podpirali bi »zmerne in moderne vlade, še posebno v muslimanskem svetu«. Na ta način naj bi ZDA, z uporabo predvsem javne diplomacije, otežile delovanje ideologij, ki podpirajo terorizem. V nadaljevanje tega poglavja avtorji NSS 2002 predstavljajo nekaj ukrepov, ki jih je administracija že uvedla za doseganje ciljev predstavljenih v NSS 2002 (ustanovitev Ministrstva za domovinsko varnost, poenotenje vojaškega poveljstva, reorganizacija Zveznega preiskovalnega urada – FBI, povečanje moči in pooblastil direktorja Centralne obveščevalne agencije - CIA). V zadnjem delu tretjega poglavja NSS 2002 odpira možnost in potrebo po multilateralnem boju proti terorizmu. NSS 2002 piše, da ZDA »potrebujejo podporo zaveznikov in prijateljev«, kadarkoli bo možno, pa se bodo ZDA »oprle na regionalne organizacije in države«. Če bo boj proti terorizmu za vlade držav predstavljal preveliko breme, jih bodo ZDA in njeni zavezniki podprli, tako s sredstvi, kot tudi z »močjo volje« (*will power*).

2.3.4. Sodelovati z drugimi za obvladovanje regionalnih konfliktov

Četrto poglavje NSS 2002 nosi naslov Sodelovati z drugimi za obvladovanje regionalnih konfliktov (*Work with others to Defuse Regional Conflicts*). To poglavje naslavlja predvsem problem regionalnih konfliktov, kot je razvidno že iz naslova. V prvem odstavku tega poglavja je izpostavljena nevarnost regionalnih konfliktov, ki lahko »obremenijo zavezništva in oživijo rivalstva med velesilami«. Če izbruhne nasilje in države zatajijo, bodo ZDA »s prijatelji in partnerji ublažile trpljenje in ponovno vzpostavile stabilnost«. Takoj nato sledi varovalka, ki ZDA omogoča izbiro, kje in kako bodo delovale v primerih regionalnih konfliktov. Ta varovalka je prisotna v priznanju, da imajo ZDA »omejena politična, ekonomska in vojaška sredstva za doseganje« njihovih »globalnih prioritet« in bodo pri reševanju vsake posamezne krize delovale v okviru naslednjih »strateških načel«: ZDA bodo za upravljanje kriz »investirale čas in denar v gradnjo mednarodnih odnosov in institucij, ki bodo

upravljalje krize, ko bodo te nastale» in »ZDA morajo biti realistične o sposobnosti pomagati tistim, ki si niso pripravljene, ali si nočejo pomagati sami. Ko in kjer si bodo ljudje pripravljene pomagati sami, bodo tudi ZDA pripravljene delovati odločneje«. V nadaljevanju tega poglavja NSS 2002 navaja nekatere aktualne regionalne varnostne problematike in načine, kako se bodo v njih angažirale ZDA. NSS 2002 izpostavlja Izraelsko – Palestinsko vprašanje, v Južni Aziji poudarja reševanje spora med Indijo in Pakistanom ter reševanje težav v Indoneziji. Več poudarka namenja problemom v Južni Ameriki, še posebej pa NSS 2002 naslavlja problem revščine, državljskih vojn, in boleznih v Afriki, ki ogrožajo »temeljno vrednoto ZDA – varovati človeško dostojanstvo« in »strateško prioriteto ZDA – globalni boj proti terorizmu«. »Velikost in raznolikost Afrike zahtevata varnostno strategijo, ki temelji na bilateralnem angažmaju in gradnji koalicij voljnih«.

2.3.5. Preprečiti sovražnikom, da z orožjem za množično uničevanje grozijo nam, našim zaveznikom in našim prijateljem

Peto poglavje NSS 2002 nosi naslov Preprečiti sovražnikom, da z orožjem za množično uničevanje grozijo nam, našim zaveznikom in našim prijateljem (*Prevent Our Enemies from Threatening Us, Our Allies, and Our Friends with Weapons of Mass Destruction*). Na začetku tega poglavja je zapisan del govora, ki ga je Bush imel na ameriški vojaški akademiji West Point, prvega junija leta 2002, pred kadeti akademije. V tem govoru so bili predstavljeni vsi štirje stebri Bushove doktrine: vnaprejšnji napadi, unilateralno delovanje, če ni možnosti za multilateralno sodelovanje, politika ameriške vojaške moči onkraj izzivom in širjenje demokracije in ameriških vrednot.

Uvodni odstavki petega poglavja NSS 2002 so namenjeni razlagi odmikom od strategij zastraševanja in odvracanja, ki sta bili temeljni strategiji ZDA v obdobju hladne vojne. »Po propadu Sovjetske Zveze in koncu hladne vojne, je bilo varnostno okolje ZDA podvrženo globokim spremembam«. ZDA so se od konfrontacije z Rusijo usmerile k sodelovanju s to državo, kakršnega si ni bilo moč predstavljati v obdobju hladne vojne. NSS v tem spremenjenem varnostnem okolju definira »nove smrtonosne izzive, ki izhajajo s strani malopridnih držav in teroristov«. Ti izzivi se oblikujejo v sami »naravi, motivih in prizadevanju za pridobitev orožja za množično

uničevanje« teh novih sovražnikov. Nato NSS predstavi in definira pojem malopridnih držav. Te maloštevilne države so se pojavile v 90-ih letih prejšnjega stoletja in čeprav »so si v mnogočem različne«, jih povezujejo naslednje lastnosti:

- *»s svojimi državljani ravnajo surovo in razsipavajo z nacionalnimi resursi v korist vladajočih«;*
- *»ne spoštujejo mednarodnega prava, grozijo svojim sosedom in brezobzirno kršijo mednarodne pogodbe, h katerim so pristopile«;*
- *»so odločene pridobiti orožje za množično uničevanje (OMU) in drugo sodobno vojaško tehnologijo za ofenzivno uporabo ali za grožnjo, z namenom doseganja agresivnih načrtov njihovih režimov«;*
- *»podpirajo terorizem po svetu in zavračajo temeljne človeške vrednote, ter sovražijo ZDA in vse za kar se ZDA zavzemajo«.*

Takoj nato NSS 2002 govori o treh državah, ki sestavljajo t.i. os zla, Irak, Iran in Severno Korejo.²⁰ V prvi Zalivski vojni so ZDA »pridobile trdne dokaze, da iraški načrti niso omejeni samo na kemično orožje, katerega so uporabili proti Iranu in svojim lastnim ljudem, ampak so razširjeni na pridobitev jedrskega orožja in bioloških agensov. Severna Koreja je bila v zadnjem desetletju glavna dobaviteljica balističnih raket in je medtem, ko je razvijala svoj lasten arzenal orožij za množično uničevanje, testirala vse bolj zmogljive balistične rakete«. NSS 2002 v nadaljevanju tega poglavja predstavlja, kakšen bo odziv ZDA na nove grožnje spremenjenega varnostnega okolja. Ameriški odziv mora vključevati vse prednosti, ki jih predstavljajo *»okrepljena zavezništva, vzpostavitev novih partnerstev z nekdanjimi nasprotniki, inovacije na področju uporabe vojaških sil, moderne tehnologije vključno z razvojem učinkovitega protiraketnega obrambnega sistema ter večjega poudarka na obveščevalnih podatkih in analizah«.* Največjo grožnjo v novem varnostnem okolju za ZDA torej predstavlja OMU v rokah malopridnih držav ali režimov. Za boj proti OMU NSS 2002 predvideva naslednje strateške ukrepe:

²⁰ Pojem »os zla« se v NSS 2002 ne pojavlja. Pojem »os zla« kot oznako za režime, ki podpirajo terorizem - Irak, Iran in Severno Korejo, Bush uporabi v svojem nagovoru o stanju v državi (*State of the Union Address*) 29. januarja 2002.

- Proaktiven boj proti širjenju OMU, oziroma proti-prolifracija (*counterproliferation*) v smislu »odvrčanja in obrambe nasproti grožnjam z OMU, še preden je le-to uporabljeno«. ²¹ Ključna orodja v proaktivnem boju proti OMU so »odkrivanje, aktivna in pasivna obramba, zmožnost protiudarca«, ki morajo biti vključena v spremembe v obrambnem sistemu in sistemih domovinske varnosti ZDA (*homeland security systems*). Koncept »/proti-prolifracije mora biti vključen, tako v vojaško doktrino, usposabljanje in oborožitev sil ZDA, kot tudi zaveznikov, da bi na ta način prevladali v vsakem konfliktu z nasprotniki oboroženimi z OMU«.
- Na drugo mesto strategije boja proti OMU NSS 2002 postavlja ostale načine boja proti širjenju OMU, ki spadajo pod koncept ne-širjenja OMU (*non-proliferation*). ZDA bodo okrepile aktivnosti v okviru tega koncepta, da bi tako »preprečile pridobitev surovin, tehnologij in znanja za izdelavo OMU malopridnim državam in teroristom. V ta okvir aktivnosti spadajo »okrepljena diplomacija, nadzor oboroževanja, multilateralen nadzor izvoza ter pomoč pri oviranju malopridnih držav in teroristov, ki si prizadevajo pridobiti OMU«. V ta namen bodo ZDA še naprej »gradile koalicije in jih vzpodbujale pri povečevanju finančnih in političnih prizadevanj v okviru programov ne-širjenja OMU«.
- Tretji del strategije boja proti OMU v NSS 2002 predstavlja odpravljanje posledic uporabe OMU s strani »teroristov ali sovražne države«. Z zmanjšanjem učinkov uporabe OMU proti prebivalstvu ZDA, bi od uporabe OMU »odvrnili« tiste, ki že posedujejo OMU in tiste, ki si za to prizadevajo, ker uporaba OMU ne bi dosegla »željenih učinkov«.

V nadaljevanju tega poglavja je v NSS 2002 vključena ugotovitev, da se ZDA zaradi ciljev malopridnih držav in teroristov ne morejo več zanašati na »reaktivno držo, tako kot so se v preteklosti«. »Nezmožnost odvrnitve potencialnih napadalcev,

²¹ Proti-prolifracija je koncept boja proti širjenju OMU, še posebej jedrskega orožja, predvsem z uporabo oboroženih sil, vključno s taktičnim jedrskim orožjem (Counterproliferation.org). Koncept proti-prolifracije izvira iz obdobja Clintonovih administracij in je bil prvotno namenjen kot podpora tradicionalnemu načinu boja proti širjenju OMU – *non-proliferation*, ki zajema diplomacijo, nadzor oborožitve in izvoza orožja ter obveščevalne aktivnosti. Proti – proliferacijske aktivnosti bi se uporabile, potem ko odpove diplomacija (counterproliferation.org). V NSS 2002 pa Bushova administracija postavlja proti-prolifracijo v ospredje pred ostalimi tradicionalnimi načini boja proti širjenju OMU.

neposrednost aktualnih groženj in obseg potencialne škode, ki bi jo lahko povzročili nasprotniki ZDA«, ne dopušča več takšne možnosti. ZDA ne smejo »dopustiti, da sovražnik napade prvi«. Nadalje sledi razlaga, da koncept odvrčanja iz hladne vojne, ki temelji na grožnji povračilnega udarca, ne učinkuje proti »malopridnim državam, ki so pripravljene tvegati več in hazardirati z življenji lastnih državljanov«. V obdobju hladne vojne je bilo OMU smatrano kot zadnja izbira, ki je grozila z uničenjem tistih, ki bi OMU uporabila. Za današnje nasprotnike pa je OMU »orožje izbire« in »orodje za izsiljevanje ZDA in njihovih zaveznikov«. »Takšne države smatrajo OMU za najboljši način za preseganje konvencionalne superiornosti ZDA«.

V naslednjem odstavku se NSS 2002 dotakne najbolj kontroverznega dela NSS 2002 in Bushove doktrine, vnaprejšnjega napada in samoobrambe. V NSS 2002 je vključena trditev, da »mednarodno pravo že stoletja priznava pravico, da državam ni potrebno najprej utrpeti napada, preden legalno podvzamejo obrambne ukrepe proti silam, ki predstavljajo neposredno nevarnost«. NSS 2002 ugotavlja, da so strokovnjaki s področja mednarodnega prava »pogosto pogojevali legitimnost vnaprejšnjega delovanja na podlagi obstoja neposredne grožnje – najpogosteje vidne mobilizacije vojska, mornaric in letalstva, ki se pripravljajo za napad«. NSS 2002 izpostavlja potrebo, da se koncept neposredne grožnje »prilagodi zmožnostim in namenom današnjih nasprotnikov«, kajti malopridne države ZDA ne bodo napadle na konvencionalen način, ker vedo, da bi takšen napad spodletel. »Namesto tega se zanašajo na teroristična dejanja in, potencialno, na uporabo OMU – orožja, ki ga je lahko prikriti, skrivaj dostaviti in uporabiti brez opozorila.« Prav tako NSS 2002, v nadaljevanju tega poglavja, izpostavlja, da ZDA že dolgo ohranjajo »možnost vnaprejšnjih napadov za odvrčanje dovolj velikih groženj nacionalni varnosti« ZDA. »Večja kot je grožnja, večje je tveganje v primeru nedelovanja«, kar ZDA »sili v anticipatorne obrambne akcije, čeprav obstaja negotovost glede časa in kraja sovražnikovega napada«. »Za preprečitev oziroma odvrnitev takšnih agresivnih dejanj«, s strani nasprotnikov ZDA, »bodo ZDA, če bo to potrebno, delovali vnaprej«. Ampak ZDA ne nameravajo »vnaprej uporabiti sile proti vsaki nastajajoči grožnji, niti ne smejo ostale države uporabljati vnaprejšnjih napadov, kot izgovor za akt agresije«. Uporaba koncepta vnaprejšnjih napadov temelji na posebnih zahtevah, zato bodo ZDA:

- »postavile boljše, enotnejše obveščevalne zmožnosti, da bi zagotovili pravočasne in točne informacije o grožnjah, kjerkoli bodo le-te nastale«;
- svoje aktivnosti »tesno usklajevale z zavezniki, da bi tako oblikovali skupno oceno najnevarnejših groženj«;
- »ter nadaljevale s preoblikovanjem vojaških sil, da bi zagotovili sposobnost izvedbe hitrih in natančnih operacij, za dosego odločilnih rezultatov«.

V zaključku tega poglavja NSS 2002 postavlja oblikovano strategijo v okviru pravične vojne (*jus ad bellum*) s trditvijo, da bo namen akcij ZDA »vedno samo uničiti specifično grožnjo proti ZDA, njihovim zaveznikom in prijateljem. Povodi za akcije bodo jasni, sila pretehtana in razlogi pravični«.

2.3.6. Začeti novo ero globalne ekonomske rasti skozi proste trge in prosto trgovino

Šesto poglavje NSS 2002 z naslovom Začeti novo ero globalne ekonomske rasti skozi proste trge in prosto trgovino (*Ignite a New Era of Global Economic Growth through Free Markets and Free Trade*), je posvečeno ekonomskemu in delno okoljevarstvenemu vidiku NSS 2002. V tem poglavju NSS 2002 spodbuja uveljavitev politike tržnega gospodarstva, kot »najboljši način za dvig blaginje in zmanjšanje revščine«. »Politike, ki še dodatno krepijo tržne spodbude in tržne institucije, so relevantne za vse svetovne ekonomije – industrializirane države, nastajajoče trge in svet v razvoju«. V tem delu NSS 2002 se ZDA zavezujejo, da bodo podpirale politike pomoči nastajajočim tržiščem (*emerging markets*), tako da bodo ta tržišča imela dostop do kapitala. Glavni poudarek tega ekonomskega dela NSS 2002 pa je na prosti trgovini (*free-trade*), ki jo ZDA vidijo kot »pravo svobodo« (*real freedom*), torej jo NSS 2002 predstavlja tudi kot vrednoto. Za globalno promocijo proste trgovine je v NSS 2002 predstavljena »obsežna strategija«, ki zajema globalno iniciativo usmerjeno v izpolnjevanje ciljev trgovinskih pogajanj iz Dohe 2001. Ta strategija prav tako zajema regionalne iniciative, kot je prizadevanje za oblikovanje Prosto – trgovinske cone Severne in Južne Amerike do leta 2005 (*Free Trade Area of the*

Americas, FTAA) in spodbujanje proste trgovine v najrevnejših afriških državah.²² Poleg regionalnih prosto – trgovinskih sporazumov NSS 2002 predvideva tudi vrsto bilateralnih tovrstnih sporazumov, tako z »razvitimi državami, kot tudi z državami v razvoju po vsem svetu«. V tem poglavju NSS 2002 vidi možnost za države v razvoju v »povezavi med trgovino in razvojem«, v tem smislu naslavlja tudi reševanje problematike revščine in boja proti boleznim (HIV/AIDS, tuberkuloza, malarija) v državah v razvoju – predvsem v Afriki in Karibskih državah. Strategija za promocijo proste trgovine v NSS 2002 predvideva tudi boj proti nelojalni konkurenci, industrijskem vohunstvu in ostalim načinom nepoštenih trgovskih praks (*unfair trade practices*), s povečano vlogo in uveljavljanjem gospodarske zakonodaje. Naslednja postavka strategije za promocijo proste trgovine v NSS 2002, posega na področje ameriškega, torej notranjega gospodarstva, kjer so postavljena jamstva, da »koristi iz proste trgovine ne bodo prihajale na škodo ameriških delavcev«. Tu je mišljen predvsem kmetijski sektor in ameriška jeklarska industrija. Nadalje strategija izpostavlja še »varstvo okolja in delavcev« v sodelovanju s Svetovno trgovinsko organizacijo in Mednarodno delavsko organizacijo. Na področje varstva okolja se strategija za promocijo proste trgovine v NSS 2002 obrača tudi z vprašanjem »energetske varnosti«, kjer si bodo »ZDA skupaj s partnericami prizadevale za razvoj čistejših in energetsko učinkovitejših tehnologij«. V zaključku šestega poglavja NSS 2002 naslavlja še »globalno prizadevanje za stabilizacijo koncentracije toplogrednih plinov na takšni ravni, ki preprečuje nevaren vpliv človeka na klimatske spremembe«. Cilj ZDA je, da zmanjšajo emisije toplo-grednih plinov za osemnajst odstotkov na enoto ekonomske aktivnosti v naslednjih desetih letih do leta 2012. Ta cilj nameravajo ZDA doseči s sporazumi za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov s ključnimi industrijskimi panogami, z razvojem naprednih standardov za meritve in registracijo zmanjševanja emisij, s promocijo obnovljivih virov energije, s povečanjem financiranja raziskav na tem področju in s pomočjo državam v razvoju, še posebno največjim oddajalcem toplogrednih plinov, kot sta Indija in Kitajska, da bodo tudi te države »imele sredstva in orodja« za prizadevanja za čistejše okolje.²³

²² Sporazum o FTAA, ki bi segala od Aljaske do Argentine do danes ni podpisan, saj je ideja o FTAA v velikem delu Južne Amerike doživela močno nasprotovanje zaradi strahu pred politično in gospodarsko dominacijo ZDA v območju FTAA. Po zadnjem vrhunskem srečanju v Mar del Plati v Argentini, novembra leta 2005, so pogajanja o FTAA sporazumu zastala.

²³ V tem poglavju, ki predvsem v zadnjem delu naslavlja boj za zmanjševanje učinkov emisij toplogrednih plinov, ni niti enkrat omenjen Kjotski protokol, od katerega so ZDA odstopile ravno v

2.3.7. Širiti krog razvoja z odprtjem družb in izgradnjo infrastrukture za demokracijo

Širiti krog razvoja z odprtjem družb in izgradnjo infrastrukture za demokracijo je naslov sedmega poglavja NSS 2002 (*Expand the Circle of Development by Opening Societies and Building the Infrastructure of Democracy*). To poglavje je nekakšno nadaljevanje prejšnjega poglavja, le da je to bolj usmerjeno v zagotavljanje razvojne pomoči državam v razvoju.

Na začetku tega poglavja je podana ugotovitev, da še vedno »*polovica človeštva živi z manj kot dvema dolarjema na dan, kar ni pravično*« in ne prispeva k stabilnosti v svetu. ZDA vidijo v » *vključitvi vseh revnih na svetu v razvijajoči se krog razvoja in priložnosti, moralni imperativ ZDA in eno od najvišjih prioritiet ameriške mednarodne politike*«. NSS 2002 na tem mestu ugotavlja, da »*desetletja razvojne pomoči niso spodbudile gospodarske rasti v najrevnejših državah*«. Cilj ameriške administracije na tem področju je, skupaj z drugimi razvitimi državami, »*v desetih letih dvakratno povečati gospodarski obseg v najrevnejših državah sveta*«. Za doseg tega »*ambicioznega cilja*« NSS 2002 predlaga naslednje strategije: povečanje pomoči državam, ki so izvedle nacionalne demokratične reforme; »*izboljšanje učinkovitosti Svetovne banke in drugih razvojnih bank pri izboljšanju življenjskega standarda*«; »*v/ztrajanje na merljivih rezultatih, za zagotavljanje, da razvojna pomoč res pozitivno učinkuje na življenje najrevnejših*«; »*p/ovečanje količine razvojne pomoči v obliki subvencij namesto posojil*«; »*o/dprtje družb za trgovino in investicije*«, v smislu širjenja proste trgovine; odpravljanje zdravstvene problematike v najrevnejših državah (»*pandemije in epidemije HIV/AIDS, malarije in tuberkuloze*«); poudarjanje vloge izobrazbe in opismenjevanja ljudi v najrevnejših državah; pomoč pri razvoju kmetijstva v najrevnejših državah z uvajanjem sodobnih tehnologij kot je biotehnologija.

času Bushove administracije. ZDA so bile v času Clintonovih administracij podpisnice protokola, vendar ga kongres ni nikoli ratificiral.

2.3.8. Razvoj agende za kooperativno akcijo z drugimi večjimi centri globalnih moči

Osmo poglavje NSS 2002, z naslovom Razvoj agende za kooperativno akcijo z drugimi večjimi centri globalnih moči (*Develop Agendas for Cooperative Action with the Other Main Centers of Global Power*), obravnava implementacijo strategij, obravnavanih v prejšnjih poglavjih, v okviru obstoječih in novih koalicij v mednarodnih kolektivnih obrambno – varnostnih organizacijah in z drugimi regionalnimi silami.

Svoje strategije bodo ZDA izvajale z »organiziranjem koalicij držav, ki so sposobne in voljne podpirati ravnotežje moči ki služo svobodi«. NSS 2002 na začetku ugotavlja, da »ZDA ne morejo doseči veliko trajnih rezultatov v svetu brez trajnega sodelovanja z zavezniki in prijatelji v Kanadi in Evropi«. ZDA v NSS 2002 vidijo Evropo, s sedežem Organizacije severnoatlantskega sporazuma (NATO), ki je od ustanovitve dalje bila »torišče transatlantske in znotraj-evropske varnosti«, in Evropske Unije (EU), kot pomembno »partnerico pri odpiranju svetovne trgovine«. V nadaljevanju NSS 2002 obravnava NATO. NSS 2002 izpostavlja dejstvo, da je NATO po napadu na ZDA, enajstega septembra 2001, priznal napad na ZDA kot napad na NATO in prvič uporabil člen V – samoobrambno klavzulo. NSS 2002 izpostavlja, da osnovni namen NATA ostaja »kolektivna obramba zavezništva transatlantskih demokracij«. Za izvajanje te naloge pa mora NATO »v luči novih razmer, razviti nove strukture in zmožnosti«. Te nove strukture in zmožnosti NATA morajo biti sposobne hitrega odziva na terenu – »visoko mobilne, posebno izurjene sile, ki so se sposobne kadarkoli odzvati na grožnje proti katerikoli članici zavezništva«. Nadalje NSS 2002 navaja, da mora biti NATO zavezništvo sposobno kreirati za posamezne misije potrebne – *ad hoc* koalicije pod mandatom NATA, »vedno kadar bodo ogroženi naši nteresi«. ²⁴ Za uresničenje teh sprememb v NATU, NSS 2002 našteva kar nekaj zahtev. Prva zahteva je zahteva po širjenju zavezništva na »tiste demokratične nacije, ki so pripravljene in sposobne nositi breme branjenja in napredovanja naših skupnih interesov«. Nadalje morajo članice NATA zagotoviti zadostne bojne sile za vodenje »koalicijske vojne«. Potrebno je zagotoviti »načrtovalne procese, da bi te sile postale učinkovita

²⁴ Na tem mestu ni jasno ali so avtorji NSS z »naši interesi« mislili interese ZDA, ali širše interese transatlantskega zavezništva.

multinacionalna bojna sila«. Poleg tega je potrebno »izkoristiti tehnološke prednosti in ekonomije obsega v obrambni porabi« članic, da bi NATO-ve vojaške sile transformirale zato, da bi bile le-te sposobne premagati potencialne agresorje in zmanjšati ranljivost. Z drugimi besedami je potrebno povečati vojaške izdatke članic NATA. NSS 2002 tudi »pozdravlja trud evropskih zaveznic« za večjo usklajenost zunanje politike in obrambne identitete EU in NATA.

NSS 2002 se nato usmeri na Azijsko-Pacifiška zavezništva. ZDA v NSS 2002 priznavajo vlogo, ki so jo imele države tega območja, vključno z Avstralijo, Japonsko, Tajsko, Južno Korejo, Filipini, Singapurjem in Novo Zelandijo, od samega začetka vojne proti terorizmu. Japonska naj bi še naprej igrala »vodilno vlogo v regionalnih in globalnih zadevah, ki temelji na skupnih interesih, vrednotah in tesnem sodelovanju« z ZDA »na diplomatskem in obrambnem področju«. NSS 2002 predvideva sodelovanje z Južno Korejo, ki naj bi še naprej »bdela nad severom, medtem ko bi se pripravljala za prispevanje k širši regionalni stabilnosti na daljši rok«. ZDA bodo še naprej nadgrajevale »petdeset-letno zavezništvo in sodelovanje z Avstralijo, medtem ko nadaljujejo s sodelovanjem pri reševanju regionalnih in globalnih problemov«. NSS 2002 se v nadaljevanju osmega poglavja usmeri na možne »vzorke tekmovanja med velikimi silami«. NSS 2002 identificira nekaj potencialnih velesil. Najpomembnejše potencialne velesile so Rusija, Indija in Kitajska. ZDA z Rusijo že »gradijo strateško razmerje, ki temelji na osrednjem dejstvu enaindvajsetega stoletja: ZDA in Rusija nista več strateški nasprotnici«. ZDA in Rusija poglobljata, že sedaj obsežno sodelovanje v vojni proti terorizmu. Hkrati pa so ZDA »realistične glede razlik, ki še vedno obstajajo« med ZDA in Rusijo. Te razlike NSS 2002 identificira v »zahrbnem nezaupanju glavnih ruskih elit« nasproti motivom in politiki ZDA, ki »upočasnjuje napredovanje v odnosih«. »Ruska nestanovitnost glede zavezanosti temeljnim vrednotam prosto-tržnih demokracij in dvomljiv uspeh v boju proti širjenju OMU«, povzroča zaskrbljenost ZDA. Naslednja potencialna velesila pod drobnogledom NSS 2002 je Indija, s katero so ZDA že začele izvajati spremembe v bilateralnih odnosih, ki »temeljijo na prepričanju, da interesi ZDA potrebujejo tesno povezanost z Indijo«. Med ZDA in Indijo še obstajajo nerešena vprašanja povezana z indijskim raketnim in jedrskim programom ter hitrostjo indijskih gospodarskih reform. NSS 2002 poudarja pomembnost odnosov med ZDA in Kitajsko kot »pomemben del strategije« ZDA »za stabilno, mirno in uspešno Azijsko – Pacifiško

regijo«. ZDA »pozdravljajo nastanek močne, miroljubne in napredne Kitajske. Demokratični razvoj Kitajske je ključnega pomena za prihodnost«. V NSS 2002 pa ZDA zaznavajo grožnjo za Azijsko – Pacifiško regijo, »v kitajskem pridobivanju naprednih vojaških zmogljivosti«. ZDA priznavajo napredek Kitajske v sodelovanju na različnih področjih, tudi v vojni proti terorizmu in gospodarskem sodelovanju, kljub temu pa Kitajsko še čaka izgradnja demokratične družbe. Največje razlike med ZDA in Kitajsko NSS 2002 definira v pravici Tajvana do samoobrambe in človekovih pravicah.

2.3.9. Preoblikovati ameriške nacionalno varnostne institucije za soočenje z izzivi in priložnostmi enaindvajsetega stoletja

Zadnje, deveto poglavje NSS 2002 je naslovljeno Preoblikovati ameriške nacionalno varnostne institucije za soočenje z izzivi in priložnostmi enaindvajsetega stoletja (*Transform Americas's National Security Institutions to Meet the Challenges and Opportunities of the Twenty-First Century*). Spremenjene varnostne razmere po koncu hladne vojne, kot jih NSS 2002 predstavlja v prejšnjih poglavjih, zahtevajo ambiciozne notranje institucionalne spremembe, ki so navedene v tem poglavju. Spremembe zadevajo vojaška, politična in obveščevalna področja in institucije.

Že v uvodu zadnjega poglavja NSS 2002 je izpostavljeno, da so »glavne institucije ameriške nacionalne varnosti nastale v drugačnem času, za drugačne zahteve in vse morajo biti preoblikovane«. Sledi eden izmed stebrov Bushove doktrine, in sicer morajo ZDA »zgraditi in ohraniti obrambne sile«, ki bodo onkraj izzivom (*beyond challenge*). V ta namen bodo oborožene sile ZDA: »zaščitile zaveznike in prijatelje, odvrnile prihodnje oboroževalne tekme (*military competition*), odvrnile grožnje proti interesom ZDA, zaveznikov in prijateljev ter odločno porazile vsakega nasprotnika, če bo odvrčanje spodletelo«. ZDA bodo za svoje operacije, oziroma »varnostne izzive«, še naprej potrebovale vojaške baze in oporišča v Evropi in Severovzhodni Aziji, potrebovale pa bodo tudi začasna oporišča za potrebe zelo oddaljenih razvrstitev (*deployment*) ameriških sil. Za primer NSS 2002 navaja vojno v Afganistanu, ki je bil »nizko na seznamu večjih načrtovanih možnosti« za udejstvovanje ameriških sil. »V zelo kratkem času« so ZDA morale delovati na prostranem področju te »daljne nacije, z uporabo vseh vej oboroženih sil«. ZDA se »morajo pripraviti še za več takšnih

udejstvovanj z razvojem sredstev, kot so napredna oddaljena nadzorna sredstva, natančna napadalna sredstva dolgega dosega in prilagojenimi manevrirnimi in ekspedicijskimi silami«. *»Ta široki portfelj vojaških zmožnosti mora biti sposoben tudi za branjenje domovine, zbiranje informacij, zagotavljanje dostopa ZDA do oddaljenih prizorišč ter zavarovati ključno infrastrukturo in lastnino ZDA v vesolju*«. NSS 2002 torej načrtuje prilagajanje ameriških vojaških sil na nove bojne oblike in razmere, vključno z uvajanjem visoko tehnoloških, sredstev in prednosti, ki jih prinaša razvita ameriška obveščevalna dejavnost. V NSS 2002 je načrtovana sprememba tudi v samem obrambnem ministrstvu na področju financiranja in rekrutiranja. Spremembe so v NSS 2002 načrtovane tudi za vrhovnega poveljnika ameriških oboroženih sil – predsednika ZDA. *»V/ključno z ohranjanjem srednjeročne pripravljenosti in sposobnosti za vojno proti terorizmu, mora biti cilj tudi priskrbeti večji obseg vojaških pristojnosti predsedniku ZDA za odvratanje agresije ali kakršnekoli oblike nasilja proti ZDA, njihovim zaveznikom in prijateljem*«. ZDA v NSS 2002 načrtujejo izgradnjo tako močnih oboroženih sil, da bodo potencialne nasprotnike, ki želijo dohiteti ali prehiteti ZDA, že s tem odvrnile od zasledovanja na vojaškem področju.

Naslednji pomemben del reformiranja ameriških institucij je obveščevalni sektor. Za soočenje z novimi grožnjami morajo ZDA preoblikovati obveščevalne zmožnosti ZDA, jih vključiti v obrambne in policijske sisteme, ter jih uskladiti z zavezniki ZDA. Obveščevalne aktivnosti v NSS 2002 nosijo ključno vlogo pri načrtovanju preventivnih in odzivnih zmožnosti ZDA, tako znotraj, kot tudi zunaj meja ZDA. Šele nato NSS 2002 v zadnjem poglavju preide na vprašanje diplomacije. NSS 2002 načrtuje dovolj sredstev za izvajanje učinkovite diplomatske dejavnosti. Ameriško zunanje ministrstvo je tisto, ki *»vodi in ureja bilateralne odnose*« ZDA z drugimi državami. V NSS 2002 je tudi izpostavljena potreba po dodatnih usposabljanjih diplomatskih uslužbencev, ki morajo biti v *»tej novi eri*«, sposobni delovati enako spretno tako z državami, kot tudi z mednarodnimi vladnimi in mednarodnimi nevladnimi organizacijami. V NSS 2002 je izpostavljena tudi vloga diplomacije pri *»kompleksnih pogajanjih, državljanskih vojnah in humanitarnih katastrofah*«.

NSS 2002 se nadaljuje z izpostavljanjem potrebe po *»drugračnem, obsežnejšem javnem informiranju, zato da bi pomagali ljudem po svetu spoznavati in razumeti Ameriko*«. Spremembe javnega informiranja NSS 2002 izpostavlja zato, ker

administracija želi povedati, da vojna proti terorizmu ni spopad civilizacij (*clash of civilizations*), ampak je »spopad znotraj civilizacije – bitka za prihodnost muslimanskega sveta«. NSS 2002 pravi: »/t/o je boj idej in to je področje, kjer se Amerika mora odlikovati«.

ZDA bodo tudi v prihodnje delovale globalno, zato NSS 2002 predvideva potrebne aktivnosti, da ameriško osebje ne bi bilo oškodovano z »možnostjo poizvedb, preiskovanja ali pregona s strani Mednarodnega kazenskega sodišča (ICC), katerega ZDA ne sprejemajo in čigar pooblastila ne segajo nad ameriške državljane«. Za zaščito ameriškega osebja pred ICC, NSS 2002 predvideva uporabo »bilateralnih in multilateralnih sporazumov in mehanizmov«.

Naposled se NSS dotakne še vprašanja financiranja institucij in načrtovanih programov. NSS 2002 natančnih virov in števil ne omenja. »V prihajajočih letih bomo [ZDA] morali sprejemati težke odločitve, za zagotovitev pravšnje ravni vladne porabe za nacionalno varnost. Za zmago v tej vojni morajo ZDA okrepiti svojo obrambo«, to pa za američane pomeni povečanje obrambnega proračuna, in na drugi strani krčenje vladne porabe na notranje-političnem in socialnem področju.

V zaključku NSS 2002 še enkrat posvari pred grožnjo, ki jo pomeni posameznik z OMU. Ta grožnja je del novega varnostnega okolja in bo obstajala tudi v prihodnosti. NSS 2002 se zaključí zelo manifestativno. Še enkrat poudari pomen temeljnih vrednot in interesov, ki družijo ZDA in njihove zaveznike in se na koncu obrne še na američane, katerih energija tvori »raznoliko in moderno družbo« in v tej energiji leži »naša [ZDA] nacionalna varnost«.

2.4. Bushova doktrina

Doktrina je, po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, »sistem teorij določenega področja«. Raščan (2005: 21) pa pojem doktrina v kontekstu nacionalne varnosti označuje kot »seštevek izkušenj in učenja o nacionalni varnosti in njenem izvajanju«. Haass (2005) o varnostni doktrini razmišlja kot o vodilnih načelih v politiki: »Doktrina opremlja tvorce politik s kompasom, s pomočjo katerega se določijo strategije in prioritete, ki pomagajo oblikovati odločitve povezane z dologoročnimi

investicijami, ki vključujejo vojaške sile, podporne programe, obveščevalna ter diplomatska sredstva.« Haass (*ibid.*) pravi, da je doktrina namenjena tudi domači javnosti, z namenom, da domačo javnost pripravi na morebitne potrebne žrtve. Prav tako pa z doktrino vlada pošilja močan signal drugim vladam, skupinam in posameznikom o tem, za kaj si država prizadeva in kaj želi preprečiti.

Bushova doktrina predstavlja sistem načel in zunanjepolitičnih vodil ZDA, osredotočenih predvsem na uporabo sile, po terorističnih napadih na ZDA, enajstega septembra 2001. Bushova doktrina v svojem jedru, predstavlja povratek k osnovnim načelom ameriške varnostne strategije in odlikava realno stanje v mednarodnih odnosih po hladni vojni v unipolarnem sistemu (Donnelly, 2003: 1).

Obstajata dva pogleda na vsebino Bushove doktrine – ožji in širši. Avtorje, ki Bushevo doktrino označujejo za doktrino vnaprejšnjega napada (*preemptive strike*), uvrščam med zagovornike ožjega pogleda. Zagovorniki širšega vsebinskega pogleda na Bushevo doktrino smatrajo politiko vnaprejšnje samoobrambe za enega izmed štirih stebrov Bushove doktrine.

Bushevo doktrino sestavlja kompilacija Bushovih izjav v obdobju po enajstem septembru, ki so zbrani v formalni obliki strateškega dokumenta NSS. Izvori in avtorji konceptov, ki so zajeti v NSS 2002 so že predstavljeni v prejšnjem podpoglavju. Elemente NSS 2002 in Bushove doktrine najdemo v: govoru Busha pred Kongresom ZDA, 20. septembra 2001; Bushovem govoru na Konferenci o boju proti terorizmu v Varšavi, 6. novembra 2001; Poročilu o stanju v uniji (*State of the Union Address*), 29. januarja 2002; govoru študentom Vojaškega inštituta Virginia (*Virginia Military Institute*), 17. aprila 2002 in govoru pred diplomanti ameriške vojaške akademije West Point, 1. junija 2002. S petim poglavjem NSS 2002 (povzeto zgoraj), so ZDA dobile jasno deklaracijo politike uporabe sile (Record, 2003: 1).

Širša definicija Bushove doktrine vključuje, kot že omenjeno, štiri stebre. Prvi steber, ki je tudi najbolj kontroverzen, je strategija vnaprejšnje samoobrambe, kot jo imenuje NSS 2002. To poimenovanje je zavajajoče, saj gre, vsaj v primeru operacije Iraška svoboda (*Iraqi Freedom*), za strategijo preventivne vojne in menjavo režima. ZDA si pridržujejo pravico do vnaprejšnjega napada proti teroristom ali malopridnim

državam, ki imajo ali si prizadevajo pridobiti OMU in z njim ogrozati ZDA, njihove interese, zaveznike in prijatelje. Pravico do samoobrambe, ki je v aktualni mednarodno-pravni ureditvi omejena s členom 51. UL OZN in kriteriji iz primera Caroline, je po NSS 2002 potrebno razširiti, na način, ki bo avtoriziral napad na potencialne napadalce in tako zatrl možnost napada na ZDA. Tako razširjen koncept vnaprejšnjega napada, kot ga predvideva NSS 2002, tvori koncept preventivnega napada.

Drugi steber Bushove doktrine predstavlja politika unilateralnega posredovanja ZDA v primeru, če ne bi bilo možno zagotoviti primerne multilateralne rešitve. Sem spadajo tudi nekateri umiki sedanje administracije iz mednarodnih pogodb in obveznosti, kot so Pogodba o zaščiti pred balističnimi izstrelki (*Anti-Ballistic Missile Treaty*, ABM), Kjotski protokol in nasprotovanje Mednarodnemu kazenskemu sodišču (Constitutional Rights Foundation, The Bush Doctrine).

Tretji steber Bushove doktrine predstavlja zavest o popolni vojaški premoči ZDA. Po hladni vojni so ZDA edina velesila na svetu. Ta steber Bushove doktrine naznanja, da bodo ZDA povzele vse potrebne ukrepe, da ZDA ostanejo edina vojaška velesila na svetu.²⁵

Četrty steber Bushove doktrine pa je politika širjenja demokracije, svobode, proste trgovine in ameriških vrednot v vse regije sveta.

²⁵ ZDA so imele v fiskalnem letu 2005 večji vojaški proračun, kot naslednjih 20 držav na lestvici skupaj in kar šestkrat večjega kot druga država na lestvici Kitajska (Nye, 2003).

3. POSKUS PRIDOBITVE MANDATA VARNOSTNEGA SVETA ZA OPERACIJO IRAŠKA SVOBODA

V tem poglavju s primerjalno analizo relevantnih resolucij VS in sekundarnih interpretacij, analiziram priprave in argumente ZDA in njenih zaveznic pred napadom na Irak leta 2003. Predstavljam argumente tako tistih, ki menijo, da je operacija Iraška svoboda nelegalna, kot tudi tistih, ki trdijo, da je legalna. Poskusi pridobitve mandata OZN za uporabo sile ZDA proti Iraku in sam napad na Irak, gledano s perspektive širše definicije Bushove doktrine, poskušam vsebinsko in pomensko povezati z zgoraj navedenimi štirimi stebri, ki sestavljajo Bushevo doktrino in ugotoviti, ali argumenti ameriške administracije zagotavljajo legalnost invazije na Irak.

3.1. Priprave na »Iraško svobodo«

Dvajsetega marca 2003 se je začela invazija t.i. koalicije voljnih (*coalition of the willing*) na Irak, pod vodstvom ZDA. Napad na Irak so poimenovali Operacija Iraška svoboda (*Iraqi Freedom*), ki je prvo vojaško posredovanje ZDA po izdaji NSS 2002, iz tega dejstva izhaja sklep, da operacija Iraška svoboda izhaja iz izvajanja strategije NSS 2002 (del ki govori o vnaprejšnji samoobrambi). Ta sklep utemeljujem z Bushovim nagovorom državljanov pred začetkom vojne sedemnajstega marca 2003. V tem govoru je Bush poudaril, da je potrebno takojšnje ukrepanje, ker bi sicer bilo tveganje z neukrepanjem preveliko. Bush v tem govoru tudi poudarja, da bi odgovor proti takšnemu sovražniku, ki bi napadel prvi, »ne bil samoobramba, ampak samomor« (Greene 2003). Da so ZDA z operacijo Iraška svoboda prvič delovale po doktrini preventivne vojne (Bushova doktrina), trdi tudi Sapirova (2003).

Uporaba sile v mednarodnih odnosih je po UL OZN dovoljena samo v dveh primerih, v samoobrambi in z avtorizacijo VS OZN. ZDA so v svojih diplomatskih aktivnostih pri iskanju podpore mednarodne skupnosti za napad na Irak, uporabile oba argumenta (Greene 2003). Administracija ZDA je trdila, da bi bil napad na Irak samoobrambno dejanje zaradi narave novih groženj, ki so jim ZDA izpostavljene po enajstem septembru 2001 (Dworkin, 2002: 2). Največjo grožnjo so ZDA zaznavale v iraškem posedovanju in razvijanju OMU in iraških povezavah s teroristično mrežo Al Kaida.

ZDA so izkoristile široko podporo domače javnosti in medtem, ko so v Kuvajtu že poleti 2002 začele akumulirati vojaške zmogljivosti (Blix, 2004: 4), so se odvijale tudi diplomatske aktivnosti ZDA za podporo VS OZN za vojno proti Iraku. Kongres ZDA je oktobra, leta 2002, z dokumentom *Skupna resolucija za odobritev uporabe sile ZDA proti Iraku (Joint Resolution to Authorize the Use of United States Armed Forces Against Iraq)*, podelil pooblastilo predsedniku Bushu za uporabo »vseh potrebnih sredstev« proti Iraku, ker le-ta poseduje OMU in predstavlja grožnjo ZDA. Ta skupna resolucija pooblašča Busha za »branjenje nacionalne varnosti ZDA pred stalno grožnjo, ki jo predstavlja Irak in uveljavitev vseh relevantnih resolucij VS OZN o Iraku« (Public Law 107-243). To, da je Bush pridobil pooblastilo kongresa za uporabo sile proti Iraku, je bilo močno sporočilo, ki je govorilo, da ZDA za svoje načrte ne potrebujejo VS (Glennon 2003).²⁶ Ackermann (2003) trdi, da je predhodna avtorizacija uporabe sile s strani ameriškega kongresa Bushovi administraciji služila kot argument pri prizadevanju za t.i. drugo resolucijo.²⁷

3.1.1. Grožnja iraškega orožja za množično uničevanje

Argumente iraške grožnje z OMU in nujnost uporabe sile proti Iraku, je pred VS OZN petega februarja 2003 predstavil ameriški državni sekretar Colin Powell. V obsežni predstavitvi je Powell izpostavil množico obveščevalnih podatkov, ki so vključevali satelitske posnetke, prestrežene vojaške komunikacije med iraškimi častniki in skice mobilnih laboratorijev za proizvodnjo kemičnega in biološkega orožja (Powell 2003). Ti obveščevalni podatki naj bi dokazovali, da si je Irak močno prizadeval ovirati delo inšpektorjev UNMOVIC-a (United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission for Iraq) in IAEA (International Atomic Energy Agency) ter razvijal in

²⁶ Podpora kongresa za preventivno uporabo sile, je po mnenju Davisove (2004) nujna za skladnost NSS 2002 z ameriško ustavo. Če bi Bush brez podpore kongresa napovedal ali izvedel vojno proti drugi državi, bi s tem uzurpiral pravico ameriškega kongresa do vojne napovedi.

²⁷ Osnutek resolucije, ki je navajala, da Irak ni izkoristil zadnje možnosti za diplomatsko rešitev krize, ki jo je ponujala resolucija VS 1441, so VS 24. februarja 2003, predstavile ZDA, Velika Britanija in Španija. Osnutek je bil umaknjen s strani predlagateljic, ker je bilo jasno, da ne bo dobil potrebne podpore. Glavne nasprotnice »drugi« resoluciji so bile Francija, Nemčija, Rusija in Kitajska. Jezik tega osnutka resolucije je bil oster. Zahtevala je takojšnjo razorožitev Iraka z OMU, določala je desetdnevni rok za uresničitev, sicer sledi delovanje po VII. poglavju UL, oziroma uporaba vseh potrebnih sredstev (Glennon 2003).

skrival OMU, kar Irak postavlja v položaj materialne kršitve resolucije VS 1441.²⁸ To pa Irak izpostavlja resnim posledicam (*serious consequences*), po jeziku resolucije VS 1441. Po Blixu (2004: 156) so se takoj po predstavitvi oglasili »skeptični glasovi« in leto pozneje se je izkazalo, da iraška grožnja z OMU ni obstajala.²⁹

3.1.2. Iraška grožnja v povezavi s terorizmom

Poleg grožnje, ki naj bi jo za ZDA predstavljal iraški program OMU, je ameriška administracija izpostavila tudi povezavo Huseinovega režima z mednarodnimi terorističnimi organizacijami, še posebno z Al Kaido. Colin Powell je v zgoraj omenjeni predstavitvi argumentov za uporabo sile proti Iraku v VS, predstavil argumente, ki naj bi povezovali Huseinov režim s terorizmom in širjenjem OMU. Powell (2003) je predstavil iraške povezave s terorizmom, ki trajajo že desetletja. Bagdad usposablja člane PLO (*Palestinian Liberation Front*) za uporabo lahke oborožitve in razstreliv. Powell je v svoji predstavitvi dokazoval, da Husein preko Arabske osvobodilne fronte nakazuje denar družinam palestinskih samomorilskih napadalcev. Poleg tega pa so bile Huseinove obveščevalne službe vpletene v več napadov in načrtovanih atentatov v devetdesetih letih dvajsetega stoletja. Najbolj zaskrbljujoča pa je »zveza, ki povezuje klasičen terorizem in moderni množični umor«, kot navaja Powell (*ibid.*), kajti »Irak danes daje zavetišče smrtonosni teroristični mreži, pod vodstvom Abuja Musaba al-Zarkavija, sodelavca in kolaboratorja Osame bin Ladna in njegovih namestnikov«. Osama bin Laden naj bi si že dolgo časa odkrito prizadeval pridobiti OMU. Husein naj bi bil povezan tudi z drugimi islamističnimi terorističnimi organizacijami. Powell (*ibid.*) tako navaja, da je Hamas odprl svoj urad v Bagdadu leta 1999. Irak pa je tudi gostil konference, katerih so se udeleževali borci Palestinskega islamskega džihada.

S temi argumenti je ameriška administracija predstavila povezave med Huseinovim režimom, terorizmom in OMU, ter tako podprla potrebo po uporabi sile proti Iraku v samoobrambi. Trditev, da sta bila Al Kaida in Irak povezana, je po mnenju Pettiforda

²⁸ Pomen materialne kršitve (*material breach*) se v resoluciji VS 1441, po mnenju Kirgisa (2002) nanaša na 60. člen Dunajske konvencije o pogodbenem pravu, ki pravi, da je materialna kršitev neupravičeno zavračanje pogodbe, ali kršitev določila, pomembnega za cilj ali namen pogodbe. Resolucija VS OZN nosi enak pravni pomen kot mednarodna pogodba.

²⁹ Hans Blix je bil predsednik UNMOVIC-a, ki je bil ustanovljen z resolucijo VS 1248 (1999).

in Hardinga, na trhlih nogah, saj je večina pripadnikov Al Kaide sunitov, ki so bili pod režimom Huseina močno zatirana islamska ločina (Pettiford in Harding 2005: 77). Kakšna je bila narava povezave med Al Kaido in Irakom, je razvidno tudi iz poročila *The 9/11 Commission Report* Nacionalne komisije za teroristične napade na ZDA (*The National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*). Iz poročila je razvidno, da je bila povezava med Irakom in Al Kaido šibka. Poročilo navaja tudi izsledke tujih obveščevalnih služb, ki govorijo o tem, da je Osama Bin Laden bil ogorčen nad sekularnim Huseinovim režimom. Komisija ni našla tudi nobenega dokaza o iraški vpletenosti v teroristične napade enajstega septembra 2001 (The 9/11 Commission Report: 334).

3.1.3. Interpretacije resolucij Varnostnega sveta 678, 687 in 1441

Kako je Bushova administracija svoje argumente postavila v pravne okvire legalne uporabe sile ZDA v Iraku, lahko vidimo v izjavi za javnost tiskovnega predstavnika Bele hiše, Arija Fleischmana, ki je bila podana teden dni pred invazijo na Irak, trinajstega marca 2003. Kot navaja Greene (2003), je Fleischer izjavil, da je resolucija VS 678 odobrila uporabo vseh potrebnih sredstev za obnovitev miru in varnosti v regiji in tako zagotovila temelj za uporabo sile proti Iraku v Zalivski vojni leta 1991.³⁰ Po Zalivski vojni je OZN z resolucijo VS 687 razglasila premirje, ki je bilo pogojeno z uničenjem iraškega arzenala OMU.³¹ Ti pogoji so bili osnova za obnovo miru in varnosti v regiji in materialna kršitev teh pogojev, bi pomenila konec premirja, kar avtomatično daje pravno osnovo za ponovno uporabo sile. Bushova administracija navaja tudi resolucijo VS 1441, ki ugotavlja, da je Irak še vedno v stanju materialne kršitve v oziru razorožitvenih obveznosti po resoluciji VS 687 (Greene 2003).³²

Taft in Buchwald (Taft in Buchwald 2003, Wedgwood 2003) pravno podlago za operacijo Iraška svoboda postavljajo v širši koncept.³³ Taft in Buchwald (*ibid.*)

³⁰S/RES/678;29. November 1990, dostopno na: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/28/IMG/NR057528.pdf?OpenElement>.

³¹ S/RES/687; 8. April 1991, dostopno na: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/23/IMG/NR059623.pdf?OpenElement>.

³² S/RES/1441; 8. November 2002, dostopno na: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/682/26/PDF/N0268226.pdf?OpenElement>.

³³ William H. Taft IV. Je pravni svetovalec ameriškega zunanjega ministrstva (Department of State), Todd F. Buchwald pa je namestni pravnega svetovalca za politično-vojaške zadeve na zunanjem ministrstvu ZDA.

argumentirata, da je na operacijo Iraška svoboda treba gledati v smislu nadaljevanja Zalivske vojne, oziroma zakonite uporabe sile v okviru kolektivne samoobrambe. Ta argument utemeljujeta s številnimi iraškimi kršitvami obveznosti po resoluciji VS 687, v letih po 1991. V odgovor na iraške kršitve je VS OZN, z resolucijami ali z izjavami predsednika, odločal, da Irak s svojimi dejavnostmi povzroča materialne kršitve in takšne odločitve VS so rezultirale v avtorizaciji uporabe sile. Na podlagi takšne izjave generalnega sekretarja OZN, Boutrosa Boutrosa Ghalija, so koalicijske sile ZDA, Velike Britanije in Francije uporabile silo proti Iraku leta 1993. Boutros Boutros Ghali je takrat izjavil, da je napad bil izveden v skladu z mandatom VS OZN po resoluciji 678, motiv za napad pa je bil kršitev resolucije. Taft in Buchwald (*ibid.*) navajata, da je na isti osnovi bila izvedena tudi operacija Puščavska lisica (*Desert Fox*) leta 1998, ko je iraški režim onemogočal delo inšpektorjem UNSCOM-a (*United Nations Special Commission*). Operacija Puščavska lisica je dvignila mnogo prahu, ker je takrat materialno kršitev resolucije VS 687 določila Clintonova administracija in ne VS OZN. Taft in Buchwald (*ibid.*) trdita da lahko posamezna država članica legalno uporabi silo za zagotovitev spoštovanja resolucij VS OZN, če VS OZN določi, da je Irak v stanju materialne kršitve resolucije. Takšno (ameriško) razumevanje delovanja je bilo jasno predstavljeno tudi v procesu pogajanj za sprejem resolucije VS 1441. Taft je v nekem govoru pred Nacionalnim združenjem generalnih tožilcev (*National Association of Attorneys General*), pojasnjeval pravno podlago za napad na Irak, ki leži večinoma v resolucijah VS 678, 687 in 1441. V zaključku svoje predstavitve pa je Taft dejal, »da sme predsednik uporabiti silo seveda tudi po mednarodnem pravu – v samoobrambi« (Sapiro 2003).

Zgornja interpretacija resolucij VS 678, 687 in 1441, je bila deležna številnih kritik. Dworkin (2002) v interpretaciji resolucije VS 687, poudarja, da resolucija ne pogojuje premirja z Irakom na podlagi prihodnjega sodelovanja Iraka z inšpekcijami, ampak si VS ohranja pravico do odločanja o materiji (*seized of the matter*) in izvajanje takšnih ukrepov, kot bodo potrebni za izvajanje te resolucije (VS 687) in ohranitve miru in varnosti v regiji. Dworkin (*ibid.*) trdi, da takšen jezik v resoluciji zahteva posebno resolucijo, ki bi eksplicitno odobrila naknadno uporabo sile. »Takšno je stališče večine svetovnih državnikov«, navaja Dworkin (2003), ki ob tem omenja stališči francoskega predsednika Jacquesa Chiraca in nemškega kanclerja Gerharda Schröderja. Operacija Iraška svoboda ne more biti pravno utemeljena na podlagi

materialne kršitve resolucije VS 687, ker ta resolucija ne predvideva ponovne uporabe sile katerekoli države članice, trdi Currie (2003), kajti avtorizacija uporabe »vseh potrebnih sredstev«, je bila podana v resoluciji VS 678, sprejeti leta 1990. Resolucija VS 678 se je nanašala na obnovitev kuvajtske ozemeljske celovitosti. Avtorizacija uporabe vseh potrebnih sredstev je tako učinkovito potekla po izgonu iraških čet iz Kuvajta, ob obnovitvi kuvajtskih meja in po tem, ko je VS zadevo prejel v nadaljno obravnavo s sprejetjem resolucije o premirju – res. VS 687 (1991), pojasnjuje Vaughan Lowe (v Currie 2003). Currie (*ibid.*) navaja, da je, po resoluciji VS 687, VS OZN tisti, ki določa nadaljne korake in ne posamezna država članica, kar je skladno tudi s prepovedjo uporabe sile v 2. členu UL OZN in določilom uporabe sile po 42. členu UL OZN. Avtorizacija uporabe sile po resoluciji VS 1441 je dvomljiva navkljub temu, da se v preambuli sklicuje na številne predhodne resolucije, vključno z resolucijami VS 660, 678 in 687, ker, kot trdi Currie (2003), predhodne resolucije nikjer ne povezujejo OMU in uporabe sile, sploh pa nikjer ni omenjena menjava režima v Iraku. Resolucija VS 1441 tudi ne predvideva avtorizacije ZDA in Velike Britanije za uporabo sile proti Iraku. Ravno zato so si ZDA, Velika Britanija in Španija prizadevale za sprejetje nove resolucije, ki bi eksplicitno avtorizirala napad na Irak.

Dejstvo je, da je mogoče jezik resolucij VS 678, 687 in 1441 interpretirati na oba načina. Še posebej, če upoštevamo, da je o Iraku, od napada na Kuvajt naprej, sprejetih več kot dvajset resolucij, ki se v različnih kontekstih in v različnih časovnih okvirih, navzkrižno sklicujejo druga na drugo.³⁴ Prevladujoče stališče je, da resolucije VS 678, 687 in 1441 niso dale avtorizacije za vojno proti Iraku ZDA in koaliciji voljnih (Ghista 2005). Ghista (*ibid.*) poudarja, da je ameriška invazija na Irak brez mandata VS OZN po UL OZN postala agresivna vojna (*war of aggression*), ki je po Statutu Nürnberškega tribunala največji mednarodni zločin.

³⁴ Ackerman (2003) navaja, da naj bi Irak kršil kar sedemnajst od teh resolucij.

3.2. Poskus sinteze Bushove doktrine in operacije Iraška svoboda

3.2.1. Prvi steber – vnaprejšnja samoobramba

Operacije Iraška svoboda glede na definicije iz drugega poglavja ne moremo kvalificirati kot vnaprejšnjo samoobrambo, saj se Irak ni pripravljala na napad na ZDA. Irak ni predstavljal grožnje z OMU, niti ni bil povezan s terorističnimi napadi na ZDA, ali močnejše povezan s teroristično mrežo Al Kaida, kot lahko razberemo iz *The 9/11 Commission Report*. Torej lahko napad na Irak označimo kot preventivno vojno. V NSS 2002 je izražen namen razširitve koncepta vnaprejšnje samoobrambe izven kriterijev iz primera Caroline, da bi lahko ZDA odstranile grožnjo še preden je le-ta formirana, kar ustreza konceptu preventivnega napada. Logična povezava med prvim stebrom Bushove doktrine in operacijo Iraška svoboda torej obstaja.

3.2.2. Drugi steber – unilateralno delovanje

Drugi steber Bushove doktrine predpostavlja unilateralno delovanje v procesu zasledovanja in branjenja interesov ZDA v primeru, ko ne bo mogoče zagotoviti multilateralnega delovanja. V primeru napada na Irak so ZDA delovale v okviru t.i. koalicije voljnih, ki jo je sestavljalo 34 držav.³⁵ Tehnično gledano gre v primeru iraške vojne za multilateralno delovanje, ampak brez mandata VS. ZDA so bile pripravljene izvesti napad na Irak tudi v bistveno manjši koaliciji, oziroma tudi unilateralno, kar za ZDA, vojaško-tehnično gledano, ne bi predstavljalo bistvenega problema. Operacijo Iraška svoboda lahko povežemo z drugim stebrom Bushove doktrine.

3.2.3. Tretji steber – absolutna ameriška premoč

Predpostavko o superiorni vojaško-tehnični premoči, ki je Busha vodila v pripravljenost na preventivno vojno v Iraku, združujem s tretjim stebrom Bushove doktrine. Daalder (2004) navaja, da je zavedanje Busha o vojaško – tehnični

³⁵ Glavnino vojaških sil -130 000 so prispevale ZDA in Velika Britanija - 9000. Ostale države so v koaliciji prisotne s precej manjšim številom vojakov, Španija in Honduras pa sta svoje enote že umaknili iz Iraka.

superiornosti ZDA vodilo v prepričanje, da bodo stroški vojne, če že ne majhni, pa vsaj sprejemljivi. Odpor iraške vojske je bil presenetljivo hiter in Bush je v svojem govoru ob koncu vseh večjih vojaških operacij na krovu ameriške letalonosilke Abraham Lincoln izjavil: »Priča smo prihodu nove dobe. Vojaške sile so bile v preteklosti uporabljene tako, da so morale zlomiti nacijo, če so hotele uničiti režim. Danes posedujemo večjo moč – osvobodimo lahko nacijo s tem, da zlomimo nevaren in agresiven režim« (Daalder 2004). Kljub temu, da leži poudarek tega stebra Bushove doktrine predvsem na povzemanju vseh potrebnih ukrepov za ohranitev statusa absolutno najmočnejše vojaške sile na svetu, je temelj tega stebra prav v zavedanju te moči s strani administracije ZDA in njeni pripravljenosti to moč tudi uporabiti. Ne samo pri sovražnih, ampak tudi pri nekaterih prijateljskih državah do ZDA obstaja bojazen, da se bodo ZDA v vsaki situaciji zatekale k uporabi gole sile pri uveljavljanju svojih interesov (Kissinger, 2002: 296-297). Bojazen ni povsem neupravičena, kar je evidentno tudi iz primera operacije Iraška svoboda.

3.2.4. Četrty steber – širjenje demokracije in svobodne trgovine

Pri argumentiranju razlogov administracije ZDA za vojno proti Iraku, je svoje mesto našel tudi argument potrebe po odstranitvi tiranskega Huseinovega režima in vzpostavitvi demokratične oblike oblasti v Iraku. Bush je dejal, da bodo ameriške sile ostale v Iraku, dokler ne bodo zagotovili pravice irčanov do svobode in demokracije (Paris, 2003: 403). V času nastajanja tega diplomskega dela so ZDA in Velika Britanija kot okupacijski sili angažirani v proces izgradnje demokratične oblike oblasti. Sestavljena in podpisana je bila nova iraška ustava, izvedene so bile tudi parlamentarne volitve, vlada pa je še v procesu oblikovanja. Kljub temu, da iraška oblast še ni učinkovita, ker zaradi šibkega represivnega aparata in nasilne odporiške aktivnosti, še ne zagotavlja reda in miru v Iraku in da je do prave demokracije v Iraku še dolga pot, lahko operacijo Iraška Svoboda povežemo s četrtyim stebrom Bushove doktrine.

3.3. Legalnost operacije Iraška svoboda – namesto zaključka

Po ugotovitvah v tem poglavju lahko povzamemo, da obstaja logična povezava med Bushevo doktrino in operacijo Iraška svoboda. Toda, ali so argumenti administracije

ZDA in njenih zaveznic prepričali mednarodno skupnost v legalnost invazije na Irak? Pri sklicevanju na argument, da je koalicija napadla Irak za uveljavitev resolucij VS OZN o razorožitvi Iraškega arzenala OMU, je jasno, da so ZDA in njihovi zavezniki uzurpirali avtoriteto VS OZN glede avtorizacije intervencije. VS OZN je možnost intervencije jasno zavrnil, saj UNMOVIC-ove inšpekcije niso našle prepričljivih dokazov o obstoju iraškega OMU.

Tudi argument, da so ZDA delovale na podlagi vnaprejšnje samoobrambe, ker grožnja iraškega OMU za ZDA po enajstem septembru ni sprejemljiva, stoji na trhljih nogah. Ker Irak ni napadel ZDA in VS OZN ni zagotovil mandata za intervencijo, je koalicija pod vodstvom ZDA Irak napadla na podlagi lastnega pooblaščenja, na podlagi dokazov neposredne nevarnosti (Brown 2004). Neposredno nevarnost so ZDA dokazovale z neprepričljivimi in nekredibilnimi dokazi ameriških obveščevalnih služb, kar je ugotovila tudi Nacionalna komisija za teroristične napade na ZDA. Poleg tega, da ni zadoščeno kriteriju neposredne nevarnosti, je sporen tudi drugi kriterij iz primera Caroline – proporcionalnost odziva na iraško grožnjo. Proporcionalni odziv na iraško grožnjo OMU bi, hipotetično bil uničenje iraških zalog, produkcijskih sposobnosti za izdelavo in sredstev za uporabo OMU. Na neproporcionalnost uporabe sile – menjava režima, napeljuje tudi težnja, razvidna iz Pisma predsedniku Clintonu, s strani PNAC, kot je že omenjeno v drugem poglavju tega diplomskega dela.

Tretji argument, ki ga je navajala administracija ZDA za napad na Irak, je humanitarna intervencija. Brown (2004) pravi, da so po napadu na Irak, ZDA poskušale upravičiti invazijo na Irak kot humanitarno intervencijo, glede na številna poročila o obsežnih kršitvah človekovih pravic s strani Huseinovega režima. Nobenega dvoma ni o tem, da je Huseinov režim bil brutalen in tiranski, ampak kot pravi Brown (*ibid.*), obstajajo resni dvomi o tem, da je bil humanitarni argument glavni razlog za intervencijo ZDA v Iraku.³⁶

³⁶ Vprašanje legalnosti humanitarne intervencije je še vedno kontroveržno in predmet vročih razprav med zagovorniki in nasprotniki intervencije iz humanitarnih razlogov. Brown (2004) pravi, da kontroverznost tega vprašanja izhaja iz nerešenih pogledov na splošno željo prizadetega prebivalstva po intervenciji, o stopnji kršitev človekovih pravic, ki bi upravičevala intervencijo, odgovornosti do civilnih žrtev, kot rezultatu intervencije in možnosti prikritih motivov intervenirajoče države. Shen (2001: 25) trdi, da doktrina humanitarne intervencije ne more biti izjema do načela neintervencije, ki je steber mednarodnega obče običajnega prava in inkorporirano v UL OZN. D'Amato (2004: 28-33) na

4. KOLIZIJA BUSHOVE DOKTRINE Z MEDNARODNIM PRAVOM IN VPLIV NA MEDNARODNO PRAVO

V tem poglavju predstavljam tiste dele korpusa mednarodnega prava, s katerimi naj bi bilo izvajanje Bushove doktrine na primeru operacije Iraška svoboda v koliziji. To sta četrti odstavek 2. člena in 51. člen UL ter nekatera načela Statuta Nürnberškega tribunala, ki so del korpusa načel mednarodnega prava.

4.1. Ustanovna listina Organizacije združenih narodov

Izvajanje Bushove doktrine v napadu na Irak leta 2003 brez mandata OZN, na podlagi neverodostojne grožnje Iraka in neobstoju predhodnega napada Iraka na ZDA, pomeni kršitev enega izmed osnovnih načel mednarodnega prava zajetega v četrtem odstavku drugega člena UL OZN, načela neuporabe sile in neintervencije v mednarodnih odnosih:

»Vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali pa, ki bi bila kako drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov« (Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča: 4).

V primeru napada na Irak je brez dvoma šlo za kršitev načela neuporabe sile in neintervencije. Arend (2003) pravi, da so države v praksi, že od sprejetja UL OZN velikokrat kršile to načelo. Arend (*ibid.*) navaja dvajset primerov takšnih kršitev - od Sovjetske akcije proti Češkoslovaški leta 1948, do NATO (*North Atlantic Treaty Organization*) in ameriške akcije na Kosovu leta 1999, brez omembe številnih tajnih operacij in intervencij v notranje zadeve držav.

drugi strani zagovarja doktrino humanitarne intervencije, ki pa mora biti osnovana na moralnih razlogih, mora biti načelna, ne sme kršiti četrtega odstavka drugega člena UL OZN, mora biti podrejena intervenciji OZN in slediti načelu, da zdravilo ne sme biti hujše kot bolezen.

Kritiki Bushove doktrine trdijo, da je steber doktrine o vnaprejšnji samoobrambi v koliziji z 51. členom UL OZN, katerega uvodni del se glasi:

»Nobena določba te Ustanovne listine ne krati naravne pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe v primeru oboroženega napada na člana Združenih narodov, dokler Varnostni svet ne ukrene, kar je potrebno za ohranitev mednarodnega miru in varnosti...«
(Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča: 27).

Naravno pravico države do samoobrambe sem obravnaval že v drugem poglavju in ugotovil, da so stališča jurisprudence do vprašanja vnaprejšnje samoobrambe različna. Zagovorniki pravice do vnaprejšnje samoobrambe trdijo, da je koncept vnaprejšnje samoobrambe, ki je omejena s kriteriji iz primera Caroline, vsebovan v »naravni pravici«, vsake države članice. Jurisprudenca, ki zavrača koncept vnaprejšnje samoobrambe, se zavzema za bolj neposredno interpretacijo 51. člena UL OZN, ki govori o pravici do samoobrambe, ki nastopi potem ko je država dejansko žrtev agresije. NSS 2002 sicer govori o konceptu vnaprejšnje samoobrambe, ampak izpostavlja potrebo, da se ta koncept razširi na pravico do preventivnega napada, kar je operacije Iraška svoboda, dejansko bila.

4.2. Statut Nürnberškega tribunala

Razširjena pravica do vnaprejšnje samoobrambe po NSS 2002, kot je omenjeno zgoraj, pomeni pravico do preventivnega napada. Preventivni napad, oziroma preventivna vojna, je agresorska vojna, ki je nasprotje dovoljeni, obrambni vojni. Agresorska vojna je v nasprotju z mednarodnim pravom, natančneje, načelom, ki izhajajo iz Statuta Nürnberškega tribunala (Statut), ki je bil ustanovljen z namenom sojenja najvišjim nacističnim funkcionarjem in nacističnim vojnim zločincem po drugi svetovni vojni.³⁷ Šesto načelo Statuta se glasi:

³⁷ Statut Nürnberškega tribunala predstavlja temelje razvoja mednarodnega kazenskega prava po drugi svetovni vojni. Generalna skupščina je leta 1946 sprejela resolucijo, v kateri je načela, priznana s

»Spodaj navedeni zločini so po mednarodnem pravu kaznivi kot zločini:

a. *Zločini proti miru:*

b. *Načrtovanje, priprave, začetek ali vodenje agresorske vojne, s katero se kršijo mednarodne pogodbe, sporazumi ali garancije;*

i) *Sodelovanje v skupnem načrtu ali zaroti za izvršitev kateregakoli od navedenih dejanj, omenjenih pod i).*

c. *Vojni zločini:*

Kršitve vojnih običajev ali zakonov, ki vključujejo, ampak niso omejeni na umor, trpinčenje ali deportacije v suženjstvo ali kak drug namen civilnega prebivalstva iz ali na okupiranem območju; umor ali trpinčenje vojnih ujetnikov, mornarjev, pobijanje talcev, plenjenje javne ali privatne lastnine, objestno uničevanje velemest, mest ali vasi, ali neupravičeno uničevanje s strani vojaških potreb.

d. *Zločini proti človečnosti:*

Umor, iztrebljenje, zaslužnjevanje, deportacije in druga nečloveška dejanja, storjena nad katerokoli civilno populacijo, ali preganjanje na podlagi političnih, rasnih ali verskih razlogov, ko so ta dejanja storjena, ali preganjanja izvršena, ob izvajanju, ali v povezavi s katerimkoli zločinom proti miru, ali katerimkoli zločinom« (Equipo Nizkor, Nuremberg principles).

Statutom Nürnberškega tribunala, in sodbo tega tribunala, potrdila kot načela mednarodnega prava (Lampe 2006)

Agresorska vojna in dejanja, ki konstituirajo agresorsko vojno so natančno določeni z resolucijo GS 3314, iz leta 1974.³⁸ V tej resoluciji, je bila podana definicija agresije kot »uporaba oborožene sile s strani države proti suverenosti, ozemeljski celovitosti ali politični neodvisnosti druge države, ali v kakršen koli namen, ki ni v skladu z UL [OZN]«. Brown (2004) trdi, da je pomen te resolucije omejen, ker lahko samo VS OZN, na podlagi 39. člena, ugotovi obstoj agresije. Dejanja, ki jih omenja resolucija GS OZN 3314, kot dejanja agresorske vojne so:

- a) invazija ali napad oboroženih sil države na teritorij druge države, ali kakršnakoli druga vrsta okupacije;
- b) bombardiranje, ali uporaba kakršnegakoli drugega orožja proti teritoriju druge države;
- c) vojaška blokada pristanišč ali obale druge države;
- d) napad oboroženih sil države na kopenske, pomorske ali zračne sile druge države;
- e) nezakonita ali uporaba oboroženih sil, stacioniranih v drugi državi, ki je v nasprotju z dogovorom med državama;
- f) dajanje teritorija v uporabo drugi državi, ki izkoristi ta teritorij za agresijo na tretjo državo;
- g) pošiljanje paravojaških enot ali plačancev na ozemlje druge države, kjer izvajajo vojaške akcije proti tej državi (A/RES/3314/XXIX).

Vodenje preventivne vojne, kot izhaja iz NSS 2002, na primeru operacije Iraška svoboda, tvori jasen primer kolizije z načeli Statuta Nürnberškega tribunala in zgoraj omenjene resolucije GS OZN, v več točkah. Operacija Iraška svoboda zaradi kršenja UL kolidira s Statutom Nürnberškega tribunala v točki a.- je dejanje zločina proti miru. Prav tako kolidira s točko b. – vojni zločini (primer trpinčenja ujetnikov v zaporu Abu Graib). Operacija Iraška svoboda kolidira z resolucijo GS OZN 3314 iz leta 1974, z akti invazije, okupacije, bombardiranja, nezakonite uporabe sile in napada na tuje oborožene sile.

³⁸A/RES/3314/XXIX; 14 December 1974, dostopno na: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/739/16/IMG/NR073916.pdf?OpenElement>.

4.3. Vpliv NSS 2002 na mednarodno pravo in OZN

Bush je v govoru pred GS OZN, 12. septembra leta 2002, zgodovinsko izzval VS OZN s pomenljivimi besedami: »Ali bo OZN služila namenom zaradi katerih je bila ustanovljena, ali bo postala nerelevantna« (Falk 2003). To vprašanje odslikava dilemo pred katero se je znašla OZN po napadu koalicije voljnih na Irak. Glennon (v Greene 2003) ocenjuje, da UL OZN ni več pravo, ampak pravilo na papirju, ki je bilo kršeno tolikokrat in s strani tolikih držav, da ni več mogoče reči, da predstavlja norme, katerim bi se države podrejale.

NSS 2002 in njena implikacija v preventivni vojni proti Iraku bo pustila posledice na delu mednarodnega prava, ki ureja uporabo sile v mednarodnih odnosih – načela neintervencije, ki je steber mednarodnega reda od Westfalskega mirovnega kongresa dalje. Türk (v Hladnik Milharčič 2003) izpostavlja pomen, ki ga preventivna vojna v Iraku pomeni za delovanje mednarodne skupnosti, kajti preventivna vojna, sicer v fundamentalnem nasprotju z mednarodnim pravom, je sedaj postala praksa. ZDA so si uzurpirale pravico odločanja o mednarodnem miru in varnosti od VS OZN, kar VS OZN in OZN, kot celoti, neobhodno zmanjšuje kredibilnost.

Mednarodno pravo se konstruira z mednarodnimi pogodbami in s prakso držav, ki jo mora spremljati pravna zavest – *opinio iuris*. Težava glede na aktualno stanje mednarodnega prava je, da ZDA dejansko smatrajo, da je bila preventivna invazija na Irak zakonita – torej praksa, ki jo spremlja *opinio iuris*. V NSS 2002 je jasno izražen namen razširiti koncept neposredne grožnje, kot pogoj za vnaprejšnji napad, na raven, ki bo odgovarjala novim grožnjam. NSS 2002 nikjer ne govori o omejitvah novega koncepta vnaprejšnjega napada, razen v delu, ko govori da ZDA ne bodo vedno uporabljale vnaprejšnjega napada kot odgovor na grožnje in da države ne bi smele uporabljati vnaprejšnjih napadov kot izgovor za agresijo. Neposredna grožnja, po NSS 2002, je torej zelo raztegljiv pojem. Če gledamo na NSS 2002 kot dokument z ambicijo postavljati nove norme (*lex ferenda*) v prostoru mednarodnega prava, potem NSS 2002, kot pravi Gardner (2003), širi pravico do vnaprejšnjega napada, v pravico do preventivne vojne. Vprašanje, ki je v tem trenutku zelo aktualno (grožnja iranskega jedrskega vprašanja) je, ali si bodo ZDA prizadevale za mandat VS OZN pred bodočimi vojaškimi operacijami proti subjektom, ki predstavljajo neposredno

grožnjo za ZDA, ali pa bodo smatrale unilateralno preventivno delovanje, oziroma delovanje v okviru *ad hoc* koalicij, kot bodoči *modus operandi*. Obstaja realna možnost, da bi tudi druge države, po zgledu ZDA, prevzele doktrino preventivne vojne.³⁹ Obstaja tudi nejasnost, če bi pod kriterij neposredne nevarnosti in posledično preventivni napad, spadal tudi morebitni vzpon rivalske sile, npr. Kitajske. NSS 2002 govori o tem, da bodo ZDA uporabile vsa sredstva proti vzponu rivalske velesile. Ob teh primerih bi bila vloga VS zmanjšana na raven brez presedana, prav tako vloga mednarodnega prava, ogrožen bi bil tudi sam mednarodno pravni red (Hladnik Milharčič 2003). Türk (*Ibid.*) poudarja nevarnost prihodnjega delovanja ZDA mimo VS OZN, kajti »sproži se lahko plaz ekstenzivnega kršenja mednarodnega prava«.

Potreba po reorganizaciji VS OZN in reviziji UL OZN, v odgovor aktualnemu stanju v mednarodnem prostoru in v luči aktualnih varnostnih izzivov, je danes večja kot kadarkoli prej. Gardner (2003) vidi rešitev situacije v »skromni reinterpretaciji UL [OZN]«, v skladu z naslednjimi smernicami:

- i) Oborožene sile države članice OZN, bi lahko bile uporabljene tudi brez mandata VS [OZN], za uničenje terorističnih skupin na ozemlju drugih članic, če le-te ne izpolnijo svojih mednarodnopravnih obveznosti in jih ne zatrejo same.
- ii) Oborožene sile so lahko uporabljene tudi za preprečitev proliferacije OMU terorističnim skupinam.
- ii) 51. člen UL OZN še naprej omejuje uporabo sile na samoobrambo v primeru dejanskega ali neizbežnega napada, v skladu s primerom Caroline, samoobrambo pa je možno razširiti v dovoljenje državi rešiti svoje državljane v primeru, ko jim grozi jasna in navzoča nevarnost.
- iii) Pravica do humanitarne intervencije, dovoljuje vojaško akcijo s strani OZN ali regionalne organizacije, za preprečitev genocida ali podobnih obsežnih kršitev človekovih pravic.

³⁹ Kmalu po napadu na Irak so nekateri indijski funkcionarji ugotavljali, da obstaja močan primer (*strong case*) za preventivno indijsko akcijo proti Pakistanu (Duncan 2003). Koncept vnaprejšnje samoobrambe, s še nekaterimi drugimi elementi NSS 2002 je vsebovan celo v dokumentu Varnejša Evropa v boljšem svetu, ki ga je predstavil visoki predstavnik za skupno varnostno in zunanjo politiko, Javier Solana, na srečanju evropskega sveta leta 2003 (Raščan, 2005: 35).

Če bi torej ZDA, namesto Bushove doktrine, poudarjale osrednjo vlogo mednarodnega prava in zakonitega ogrodja mednarodnega sistema, skupaj s potrebo po njuni okrepitvi in prilagoditvi trenutnim izzivom in izzivom prihodnosti, bi bile vse zgornje bojazni odveč (Walker, 2004: 59).

Odnos med ZDA in OZN najboljše odslikava oznaka Leonarda (1994: 219), ki o politiki ZDA do OZN pravi, da bo »/n/ačelni pragmatizem naše [ZDA] najboljše vodilo«. Leonard (1994: 244) tudi ugotavlja, da se bodo ZDA včasih zaradi svoje vloge v svetu in zaradi svojih interesov, morale odločiti za unilateralno delovanje, kljub temu, da so ZDA v osnovi zavezane delovati skozi multilateralne okvire. Očitno je, da tudi ZDA še priznavajo določeno avtoriteto OZN. Če to ne bi bilo res, si pred napadom na Irak ne bi na vse možne načine prizadevali za mandat VS za uporabo sile proti Iraku. Škoda je le, da truda svoje diplomacije niso uporabili za mirno reševanje iraškega vprašanja, ampak za dokazovanje nujnosti vojaškega posredovanja.

5. KRITIKE NACIONALNE VARNOSTNE STRATEGIJE 2002 IN NACIONALNA VARNOSTNA STRATEGIJA 2006

Gaddis (2002: 50) o NSS 2002 piše: »Nacionalna varnostna strategija predsednika Georgea W. Busha bi lahko predstavljala najbolj radikalen zasuk v ameriški veliki strategiji, od začetka hladne vojne«. Walker (2004: 56) piše, da je NSS 2002 več kot samo strategija boja proti terorizmu in urejanja mednarodnega okolja po hladni vojni. NSS 2002, pravi Walker (*ibid.*), je z vidika ostalega sveta videti, kot ustanovna listina ameriške hegemonije.

Kritik NSS 2002, tako pozitivnih, kot tudi negativnih, je ogromno, kar ni nič nenavadnega glede na kontroverznost vsebine in pomembnost dokumenta. Kritiki se NSS 2002 lotevajo na različnih ravneh. Nekatere so usmerjene na jezik, uporabljen v dokumentu, druge se lotevajo konceptualne analize dokumenta. V tem poglavju diplomskega dela predstavljam tiste kritične poglede na NSS 2002, ki v tem diplomskem delu še niso bili predstavljeni. To sta odmik od koncepta zastraševanja, ter koncept ravnotežja moči, ki služi svobodi. Na koncu poglavja predstavljam še novo izdajo NSS – NSS 2006, ki je bila izdana 16. marca 2006.

5.1. Odmik od politike zastraševanja

ZDA ohranjajo politiko zastraševanja in odvracanja, kot primarno obrambno strategijo. Države z jedrsko oborožitvijo od napada odvracajo z nameravano izgradnjo protibalističnega ščita, ki naj bi povzročil neefektivnost napada, ali pa vsaj znatno omejil škodo. V primeru napada na ZDA z jedrskim orožjem pa napadalcu grozi uničujoč protinapad. Vse to so postavke, ki izhajajo iz obdobja hladne vojne. V sodobnem varnostnem okolju ZDA zaznavajo grožnje s strani malopridnih držav in teroristov. Strategija zastraševanja in odvracanja groženj v svetu po hladni vojni bo morala biti zasnovana posebej za vsako vrsto grožnje (Payne v Dougherty in Pfaltzgraff, 1997: 403). Lahko postavimo trditev, da je strategija vnaprejšnjega napada, kot jo izpostavlja NSS 2002, oziroma strategija preventivne vojne, o čemer NSS 2002 dejansko govori, nadgradnja širše strategije zastraševanja. Ta nadgradnja je naperjena proti malopridnim državam, ki ali posedujejo OMU ali si ga prizadevajo pridobiti, ali pa podpirajo teroristične organizacije. Vojna v Iraku, v tem kontekstu

služi kot svarilo, kaj se lahko zgodi, če bodo kršena pravila igre, ki jih postavljajo ZDA. Tudi jedrsko odvrčanje temelji na zgledih, ki so v prvi vrsti Hirošima in Nagasaki, v hladni vojni pa so jedrske sile postavljale svarila z jedrskimi poskusi ter kopičenju jedrskega orožja.⁴⁰ Tudi Grizold in Ferfila (2000: 151) pravita, da so v obdobju hladne vojne testne jedrske eksplozije služile, poleg »zagotavljanju zanesljivosti, varnosti in sodobnosti jedrskega orožja«, tudi kot »srž njunih [ZDA in Sovjetska zveza] konceptov nacionalne varnosti« - jedrskega odvrčanja.

Da je strategija preventivne vojne s spremembo režima del širše strategije zastraševanja, lahko sklepamo tudi po naslednji logiki. Teroristične skupine rabijo materialno in finančno pomoč, ki jo najdejo predvsem v malopridnih državah, ki so pod nadzorom »tiranskih režimov«. Tiranskim voditeljem in režimom, ki so zgrajeni okoli kulta osebnosti, kot npr. Severna Koreja in Irak, je primaren interes ohraniti svoj položaj. Kot pravijo O'Hanlon, Rice in Steinberg (2002: 5), ki navajajo Condoleezo Rice, »zastraševanje deluje tudi proti brutalnim avtokratom, ki visoko cenijo svoje položaje moči in življenje«. Irak in Husein sedaj služita kot svarilo drugim režimom, ki bodisi podpirajo terorizem, bodisi nasprotujejo ZDA na kakšnem drugem področju. Strategijo preventivne vojne z grožnjo spremembe režima lahko apliciramo kot strategijo zastraševanja za malopridne države in režime.

Strategijo preventivnih napadov lahko apliciramo tudi na t.i. razširjeno zastraševanje. V obdobju hladne vojne je pojem razširjeno zastraševanje pomenil zastraševanje razširjeno v geografskem smislu (Ikenberry, 1999: 574). ZDA so pod okrilje zaščite vzele Zahodno Evropo in ZDA so praktično tvegale jedrsko retaliacijo v primeru, da bi se ZDA zoperstavile širitvi Sovjetske Zveze na Zahodno Evropo. V kontekstu NSS 2002 lahko govorimo o strategiji zastraševanja razširjeni tako metodološko – z grožnjo preventivnega napada, kot tudi v geografskem smislu.⁴¹ Teorija zastraševanja pravi, da je razširjeno zastraševanje učinkovitejše, če porok (ZDA) na ozemlja držav,

⁴⁰ Uporaba atomske bombe v Hirošimi in Nagasakiju v bistvu ni bila potrebna, saj je Japonska bila takrat *de facto* že poražena. Atomske bombe sta bili odvrženi zaradi eksperimentalnih in strateško političnih ciljev, da bi ZDA vzpostavile nadvlado v hladni vojni, ki se je takrat začela (Starič, 1995: 68).

⁴¹ Ameriški podpredsednik Richard Cheney, je v govoru, 15. januarja 2004, poudaril, da bo vojna proti terorizmu trajala več generacij – podobno kot hladna vojna in bo zahtevala nov tip vojaške mobilizacije ter povečano število prekomorskih vojaških baz, ki bi ZDA omogočale hitro posredovanje kjerkoli po svetu (Blix 2004: 58).

ki so pod zaščito, razvrsti svoje sile (Ikenberry, 1999: 576). NSS 2002 v devetem poglavju poudarja vlogo prekomorskih vojaških baz v Evropi in Aziji, ki jih te baze imajo pri vzdrževanju ravnotežja moči, ki služi svobodi.

Gaddis (2002) smatra NSS 2002 za najbolj vplivno spremembo ameriške velike strategije od začetka hladne vojne. Po Ikenberryju (1999, 579-580) za ZDA obstajajo dve možni veliki strategiji. Prva je strategija premoči (*preponderance*), ki vključuje strategijo razširjenega zastraševanja in poudarja pomen ekonomske soodvisnosti. Druga možna velika strategija pa je strategija uravnoteženja tujine (*offshore balancing*), ki temelji na premisi, da izvajanje strategije premoči ZDA preveč stanejo. Po tej strategiji, ki je v bistvu zelo izolacionistična, bi se morale ZDA izogibati interveniranju v tujini, izvažanju demokracije in pospeševanju ekonomske soodvisnosti, skratka vzdrževanju hegemonskega statusa. Namesto tega bi se morali interesi ZDA ozko definirati v vzdrževanje lastne ozemeljske celovitosti in preprečitvi nastanka evrazijskega hegemonu. Ikenberry pravi (1999: 581), da je strategija uravnoteženja tujine v bistvu strategija ravnotežja moči, ker naj bi ZDA in njeni interesi bili varnejši v multipolarnem, kot pa v unipolarnem sistemu. NSS 2002 ostaja v okvirih ameriške velike strategije premoči.

5.2. Koncept ravnotežja moči, ki služi svobodi

Ravnotežje moči, ki služi svobodi, je nov koncept, ki je v NSS 2002 izpostavljen v stavku: »Velika moč te nacije mora biti uporabljena za promocijo ravnotežja moči, ki služi svobodi« (NSS 2002: 1). Kot navaja Knight (2002) je koncept ravnotežja moči osrednji del realistične in neorealistične teorije mednarodnih odnosov. Knight (*ibid.*) navaja Kennetha Waltza: »Ravnotežja moči si prizadevajo ustvariti nekatere ali vse države [v mednarodni skupnosti], ki želijo vzpostaviti in ohraniti ravnotežje, ali če vse ali nekatere države težijo k splošni dominaciji.« V NSS 2002 je pojmu »ravnotežje moči« dodan še kvalitativen dodatek »ki služi svobodi«. Ta dodatek po Keohanu, ki ga navaja Knight (2002), popači izvorni pomen koncepta ravnotežje moči. V resnici je samo retorični dodatek, katerega funkcija je, da omili »hladnovojni« prizvok ravnotežja moči. Tretji steber Bushove doktrine – absolutna ameriška premoč, lahko apliciramo na Waltzov koncept ravnotežja moči in sicer ZDA ustvarjajo unilaterarno ravnotežje in težijo k splošni dominaciji. Tudi

Morgenthau (1995: 319-320) pravi, da država, ki želi ustvariti imperij pogosto zatrjuje, da hoče le ravnotežje. Če bi država rada opravičila določen korak v mednarodni skupnosti, bo dejala, da služi ohranjanju ali vzpostavljanju ravnotežja moči. Trenutno je ustvarjeno posebno, nestabilno ravnotežje moči v mednarodnem sistemu. Na enem kraku tehtnice so ZDA in njene tradicionalne zaveznice, na drugem pa razdrobljena množica manjših sil. Vsi skupaj pa močno sopovezani in soodvisni v globaliziranem svetovnem sistemu. Država, zainteresirana za ohranitev takšne distribucije moči, predstavlja svoj interes kot posledico osnovnega, splošno sprejetega načela sistema moderne države, ki naj bi bil, kot tak, identičen vsem skupnim interesom vseh nacij – kar lahko direktno povežemo z NSS 2002 – prva stran, kjer so predstavljena ameriška načela in vrednote kot nekaj kar naj bi bila najvišja skupna vrednota vsemu svetu.

5.3. Nacionalna varnostna strategija 2006

Bush je NSS 2006 izdal 16. 3. 2006, torej je glede na določila Goldwater – Nicholsovega akta zamujala kar štiri leta. Kot sem že omenil v drugem poglavju, Bushova administracija zamujanje opravičuje s tem, da ni bilo potrebe po izdaji nove NSS, ker je NSS še vedno odslikavala strateške usmeritve administracije. In tudi NSS 2006 ostaja na istih temeljih, ki jih je postavila že NSS 2002. Centralni del NSS 2006 ostaja Bushova doktrina z istimi štirimi stebri, kot izhajajo iz NSS 2002. Ohranitev koncepta vnaprejšnje vojne v NSS 2006 je za nekatere presenečenje. Daalder (2004), je že pred dvema letoma zaradi hudih problemov, s katerimi se ZDA kot okupacijska sila soočajo v Iraku, razglasil »smrt vnaprejšnje vojne.« Politika vnaprejšnje vojne ostaja v NSS 2006 ista, le da je malce omiljena z večjim poudarkom na diplomaciji in sodelovanju z zavezniki, pri vprašanjih, ki zadevajo OMU (Baker 2006). Ostaja pa zaveza, da ZDA ne bodo mirno opazovale, ko se grožnja z OMU počasi materializira. Takšen jezik lahko označimo kot provokativen, trdi Baker (2006), še posebno sedaj, ko je v obravnavi VS sporni iranski jedrski program. NSS 2006 tudi dobesedno označuje Iran, kot največjo grožnjo s strani posamezne države in poudarja, da mora diplomatski trud, ki ga v reševanje tega vprašanja vlagajo evropska trojica, Rusija in Iran, v izogib konfrontaciji, uspeti (Barone 2006).

NSS 2006 obravnava tudi vprašanja, ki so se pojavila po letu 2004, nekoliko podrobneje pa naslavlja tudi tista problemska področja, ki so bila iz NSS 2002 izpuščena ali površneje naslovljena. Tako NSS 2006 namenja odstavek genocidu in posebno poglavje namenjeno globalnim grožnjam, kot so ptičja gripa, AIDS, okoljska degradacija in naravne katastrofe (Baker 2006). Jezik NSS 2006 je nekoliko manj moralističen kot v NSS 2002, kljub temu NSS 2006 ostaja v enakem okviru, kot predhodnica, le da je še bolj poudarjeno širjenje demokracije.

6. ZAKLJUČEK

ZDA so po koncu hladne vojne ostale same na vrhu prehranjevalne verige v unipolarnem svetu. ZDA so gospodarsko najmočnejša država na svetu, hegemon z vojaško močjo, ki v zgodovini nima primerjave. Nevarnosti blokofske jedrske konfrontacije ni bilo več, varnostno okolje pa so začele definirati nove grožnje, kot so proliferacija lahkega orožja in nevarnost terorizma, ki se je latentno krepil. Kljub prehodu iz bipolarnega v unipolaren mednarodni sistem, na področju zunanje politične in varnostne strategije ni bilo zaznati kakšnih večjih zasukov. ZDA so bile v času administracije Georgea Herberta Walkerja Busha in dveh administracijah Williama Clintona benevolenten hegemon. Krepila se je vloga mednarodnega prava in OZN, multilateralno reševanje svetovnih vprašanj pa je bilo v ospredju, kot še nikoli poprej po koncu druge svetovne vojne. Vse do usodnih terorističnih napadov 11. septembra 2001 na New York in Washington. Po teh dogodkih, ki so v temeljih pretresli ZDA kot tudi ostali svet, so ZDA dobile nov obraz in nov *raison d'etat*. Bush, ki je pred 11. septembrom 2001 zagovarjal in izvajal ponižno (*humble*) zunanjo politiko, je manj kot mesec dni po terorističnih napadih, 7. oktobra 2001, skupaj z zaveznicami napadel talibanski režim v Afganistanu, ki je nudil zatočišče in podporo Al Kaidi.

Napočil je čas, da ZDA tudi formalno oblikujejo novo strategijo varovanja nacionalne varnosti, ki bi odgovarjala na nove nekonvencionalne grožnje terorističnih organizacij, usmerjenih proti ZDA. Bush je 17. septembra 2002 izdal svojo prvo NSS, dokument, v katerem so definirane temeljne grožnje ameriški nacionalni varnosti in načrti boja proti tem grožnjam ter ostali nacionalni interesi. Dokument NSS, naj bi sicer predsednik predstavil Kongresu vsako leto, na dan, ko Kongresu administracija predstavi tudi osnutek proračuna za naslednje fiskalno leto. Izdajanje NSS je v ameriškem pravnem redu določeno z Goldwater-Nicholsovim aktom iz leta 1986. NSS naj bi primarno služil kot vodilo Kongresu pri sprejemu zakonodaje.

NSS 2002 je pomenila zasuk ameriške nacionalno varnostne politike v aktivno držo. V NSS 2002 so bile definirane glavne grožnje ZDA in demokratičnemu svetu. To so terorizem, OMU in malopridne države. Najbolj kontroverzen del NSS 2002, pa je strategija boja proti tem grožnjam – vnaprejšnji napad, ki ga NSS 2002 razširi v

koncept preventivnega napada. NSS 2002, oziroma Bushova doktrina, kot je bila kmalu označena, je temeljila na premisah, ki so izhajale iz neokonzervativnega mislišča PNAC, katerega glavni akterji – konservativna struja ameriške Republikanske stranke so zasedli najvplivnejše funkcije v Bushovi administraciji. Te premise so vnaprejšnja samoobramba, unilateralno delovanje, doktrina absolutne ameriške premoči ter širjenje demokracije in svobodne trgovine.

Po izdaji NSS 2002 so se začele diplomatske aktivnosti ZDA in Velike Britanije za pridobitev mandata VS OZN za napad na Irak, ki naj bi predstavljal grožnjo ZDA z OMU in povezavami s teroristično mrežo Al Kaida. Hkrati z diplomatskimi aktivnostmi so ZDA že selile oborožene sile v Kuvajt. VS OZN si je prizadeval za mirno rešitev in uničenje iraškega arzenala OMU. V ta namen je VS OZN sprejel resolucijo S/RES/1441, ki je ustanovila UNMOVIC in dala Iraku še eno priložnost. Irak je na podlagi grožnje, ki jo je videl v zbiranju ameriške vojske na svojih mejah, privolil v sodelovanje z inšpektorji UNMOVIC-a in IAEA. ZDA so VS OZN in svet prepričevale v nujnost napada na Irak z velikimi količinami obveščevalnih podatkov, ki naj bi dokazovali obstoj skritih iraških programov za proizvodnjo OMU in posledično materialno kršitev resolucij VS OZN. Potem, ko so inšpekcije v Iraku že obrodile rezultate, so ZDA, Velika Britanija in Španija VS OZN predložile osnutek resolucije, ki bi dala mandat za uporabo sile proti Iraku. VS OZN je resolucijo zavrnil. Kljub temu so ZDA na čelu *ad hoc* koalicije voljnih 20. marca 2003 brez mandata VS OZN napadle Irak. ZDA so *casus belli* gradile z argumenti samoobrambe, materialnih kršitev resolucij VS OZN s strani Iraka in humanitarni intervenciji. ZDA so se z razvitjem čet v Zalivu ujele tudi v svojevrstno taktično zanko. Morale so napasti pred začetkom vročega dela leta v Iraku, sicer bi logistični problemi močno povečali stroške vojne in zmanjšali učinkovitost bojne tehnike.

Napad ZDA na Irak brez mandata VS OZN je revolucionaren, saj so ZDA s tem postavile nevaren presedan v mednarodni skupnosti, uvedle so prakso preventivne vojne. Z invazijo na Irak so prekršile eno izmed temeljnih načel mednarodnega sistema - načelo nevmešavanja v notranje zadeve druge suverene države. Prekršile pa so tudi načelo neuporabe sile v mednarodnih odnosih, ki je temeljno načelo sistema OZN, vikorpirano v četrti odstavek drugega člena UL OZN. S svojimi argumenti za invazijo na Irak so ZDA in koalicija voljnih ravnale tudi v nasprotju z 39. členom UL OZN, ker so uzurpirale pravico ugotavljanja obstoja ogrožanja mednarodne varnosti

in miru VS OZN. ZDA in koalicija voljnih so z invazijo na Irak kršile tudi 51. člen UL OZN, tudi če interpretiramo »naravno pravico do samoobrambe« kot pravico do vnaprejšnje samoobrambe, omejene s kriteriji iz primera Caroline. Prav tako so ZDA in sile koalicije voljnih v Iraku, s tem da so vodile agresorsko vojno, kršile tudi načela iz Statuta Nürnberškega tribunala, ki so del obćih pravnih načel mednarodnega prava.

Ali je NSS 2002 v nasprotju z mednarodnim pravom? S pravnega vidika NSS 2002 kot politični dokument, brez neposrednih pravnih posledic ne moremo smatrati kot kolizivno z mednarodnim pravom. Trdim pa, da so dejanja, izvršena v duhu NSS 2002, v primeru invazije na Irak, groba kršitev veljavnega mednarodnega prava in so dejanja zločina proti redu in miru. S tem implicitno potrjujem tezo diplomskega dela.

Vojna v Iraku je pustila posledice na kredibilnosti VS, kljub temu obstoj OZN, kot primarnega foruma za urejanje mednarodnih odnosov, dolgoročno ni v nevarnosti, se je pa še bolj izpostavila potreba po reorganizaciji VS OZN in reviziji UL OZN, ki ne odslkava več duha današnjega časa in stanja v mednarodni skupnosti. Poleg tega kršitev mednarodnega prava ne odpravlja mednarodnega prava kot takšnega. Mogoče bo zgodovina primer preventivne vojne v Iraku zaznala kot katalizator pospešenega razvoja in kodifikacije mednarodnega prava.

Kljub temu, da je usmeritev nacionalno varnostne in zunanje politike ZDA, kot izhaja iz NSS 2002, potrjena tudi v NSS 2006, menim da bodo nenehno naraščajoči stroški iraške vojne preprečili nadaljevanje takšne politike ZDA v neposredni prihodnosti. Stanje tega področja v prihodnosti je odvisno tudi od prihodnjih predsednikov ZDA in njihovih administracij. V trenutku, ko zaključujem diplomsko nalogo, ZDA pri reševanju vprašanja iranskega jedrskega programa uporabljajo enako retoriko, kot so jo pri reševanju iraškega vprašanja pred samo invazijo na Irak. Večina avtorjev, ki ocenjujejo dolgoročni vpliv vojne v Iraku na prihodnost mednarodne skupnosti in mednarodnega prava, svoje ocene zaključuje s stavkom, »povedal bo čas«...

VIRI IN LITERATURA

Primarni viri

A/RES/3314/XXIX; 14 December 1974, Definition of Aggression.

Public Law 99-433, Goldwater – Nichols Act of 1986, 99th Congress,
<http://www.ndu.edu/library/goldnich/99433pt2.pdf> (15. 1. 2006).

ICJ judgment of 27 June 1986 – Merits, http://www.icj-cij.org/icjwww/icasess/inus/inus_ijudgment/inus_ijudgment_19860627.pdf (16. 2. 2006).

JP 1-02, *Joint Publication 1-02, Department of Defence Dictionary of Military and Associated Terms*, <http://dtic.mil/doctrine/doddic> (16. 12. 2005).

National Security Strategy of the United States of America 2002, 20. September 2002,
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/index.html> (22.10. 2005).

National Security Strategy of the United States of America 2006, 16. March 2006,
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006> (16. 3. 2006).

Public Law 107-243, *Authorization for use of military force against Iraq resolution of 2002*, 107th Congress, http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=107_cong_public_laws&docid=f:publ243.107 (16. 2. 2006).

S/RES/242; 22. November 1967.

S/RES/678; 29. November 1990.

S/RES/687; 8. April 1991.

S/RES/1441; 8 November 2002.

The 9/11 Commission Report, *Final Report of the National Commission on terrorist Attacks Upon the United States; official government edition*, <http://www.9-11commission.gov> (11. 4. 2006).

Ustanovna listina Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča (1992).
Društvo za Združene narode za Republiko Slovenijo, Ljubljana

Sekundarni viri

Ackermann, Bruce *et al.* (2003) *Yale teachers discuss the implications of the Iraq War*. YaleGlobal Online, <http://yaleglobal.yale.edu/display.article?id=1393> (15. 1. 2006).

Arend, Anthony Clark (2003) International Law and the Preemptive Use of Military Force. *The Washington Quarterly*, Spring 2003, 89 – 103.

Baloh, Nina (2004) *Protislovje med legitimostjo in legalnostjo v mednarodnih odnosih – študija primera napad ZDA na Afganistan leta 2001*. Ljubljana: diplomsko delo.

Biddle, Stephen D. (2005) *American Grand Strategy After 9/11: an Assessment*. <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/PUB603.pdf> (12. 1. 2006).

Blix, Hans (2004) *Disarming Iraq*. New York: Pantheon Books.

Brown, Bartram S. (2004) *Barely Borders: Issues of International Law*. *Harvard International Review: Interventionism*, Vol. 26 (1), Spring 2004, <http://hir.harvard.edu/articles/1217> (15. 2. 2006).

Brown, Chris (2001) *Understanding International Relations: Second Edition*. Hampshire: Palgrave.

Brown, Chris (2003) Self-defense in an imperfect world. *Ethics & International Affairs*, Vol. 17 (1), 2 -10.

Franck, Thomas M. (2003) Recourse to Force: State Action Against Threats and Armed Attacks. *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 721-725.

Constitutional Rights Foundation, The Bush Doctrine, http://www.crf-usa.org/bria/bria19_3c.htm (4. 1. 2006).

Coulombis, Theodore A. in Wolfe, James H. (1990) *Introduction to International Relations: Power and Justice; Fourth Edition*. London: Prentice-Hall International.

Counterproliferation.org, <http://www.counterproliferation.org/index.html> (12. 3. 2006);

Cox, Michael (2005) From the cold war to the war on terror. V Baylis John in Smith Steve (ur.) *The Globalization of World Politics, An Introduction to international relations; Third Edition*, 132 – 157. Oxford: Oxford University Press.

Daalder, Ivo (2002) *Policy Implications of the Bush Doctrine on Preemption*. Council on Foreign Relations Press, http://www.cfr.org/publication/5251/policy_implicationsof_the_bush_doctrine_on_preemption.html (25. 12. 2005).

Daalder, Ivo in Lindsay, James M. in Steinberg, James B. (2002) The Bush National Security Strategy: An Evaluation. The Brookings Institution, *Policy Brief # 109*, <http://www.brookings.edu/comm/policybriefs/pb109.htm> (25. 12. 2005).

Daalder, Ivo (2004) *The preemptive-War Doctrine has Met an Early Death in Iraq*. The Brookings Institution, <http://www.brookings.edu/views/oped/daalder/2004530.htm> (3.1. 2006).

D'Amato, Anthony (2001) There is No Norm of Intervention or Non-Intervention in International Law. *International Legal Theory*, Vol. 7 (1), 28-33.

D'Amato, Anthony (1987) *Trashing Customary International Law*, <http://anthonydamato.law.northwestern.edu/Adobefiles/a87a-trashing.pdf> (16.12. 2005).

Davis, Donna M. (2004) Preemptive War and The Legal Limits of National Security Policy. *Ius Gentium*, Vol.10, http://law.ubalt.edu/cicl/ilt/IU10_2004.pdf (14.1. 2006).

Degan, Vladimir Đuro (2000) *Međunarodno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Dougherty, James E. in Pfaltzgraff, Robert L. Jr.(1997) *Contending Theories of International Relations: A Comprehensive Survey, Fourth Edition*. New York: Addison-Wesley Educational Publishers.

Currie, Duncan E. J. (2003) *Preventive War and International Law Afetr Iraq*, http://www.globelaw.com/Iraq/Preventive_war_after_iraq.htm (21.12. 2005).

Dworkin, Anthony (2002) *Iraq and the »Bush Doctrine« of Pre – Emptive Self – Defence, expert analysis*. Crimes of War Project 1999 – 2003, <http://www.crimesofwar.org/expert/bush-intro.html> (4. 4. 2006).

Encyclopaedia Britannica Library, članek: “war, law of”. Encyclopaedia Britannica 2005 Ultimate Reference Suite DVD. 1994-2003 Encyclopædia Britannica, Inc.

Equipo Nizkor, *Nuremberg Principles*, <http://www.derechos.org/nizkor/nuremberg/judgment/nprinciples.html> (11. 2. 2006).

Falk, Richard A. (2003) What future for the UN Charter system of war prevention? *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 590-599.

Gaddis, John Lewis (2002) A Grand Strategy of Transformation. *Foreign policy*, Issue: November / December 2002, 50-58.

Gardner, Richard N. (2003) Neither Bush nor the “jurisprudes”. *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 585-590.

Ghista, Garda (2005) *Pre-Emptive Invasion and International Law*, <http://www.globalresearch.ca/printarticle.php?articleid=1477> (13. 12. 2005).

Glennon, Michael J. (2003) Why the Security Council Failed. *Foreign Affairs*, Vol. 82 (3), 16-36.

Goldwater Nichols Department of Defense Reorganization Act of 1986, National Defense University Library, <http://www.ndu.edu/library/goldnich/goldnich.html> (14. 1. 2006).

Greene, Jenna (2003) Bush Doctrine: New Kind of Threat? *Legal Times*: 25. 3. 2003.

Grizold, Anton in Ferfila Bogomil (2000) *Varnostne politike velesil*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Haass, Richard N. (2005) *Is There a Doctrine in the House?* Council on Foreign Relations, http://www.cfr.org/publication/9168/is_there_a_doctrine_in_the_house.htm (16. 1. 2006).

Hladnik Milharčič, Ervin (2003) Napad na Irak je revolucija. *Delo, Sobotna priloga*, 19. 4. 2003).

Joffe, Josef (1999) "Bismarck or "Britain"? Toward an American Grand Strategy after Bipolarity. V Ikenberry, John G. (ur.) *American Foreign Policy: Theoretical Essays – Third Edition*, 596-614. New York: Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

Kirgis, Frederic L. (2002) *Security Council Resolution 1441 on Iraq's Final Opportunity to Comply with Disarmament Obligations*, <http://www.asil.org/insights/insigh92.htm> (15. 1. 2006).

Kissinger, Henry (2002) *Does America Need a Foreign Policy? Toward a Diplomacy for the 21 st Century*. London: The Free Press, Simon & Schuster UK.

Knight, Charles (2002) *Essential Elements Missing in the National Security Strategy of 2002*. Cambridge, MA: Commonwealth Institute Project on Defense Alternatives Commentary, <http://www.comw.org/qdr/0210knight.html> (9. 2. 2006).

Korb, Lawrence J. (2003) *A New National Security Strategy in an Age of Terrorists, Tyrants, and Weapons of Mass Destruction - Three Options Presented as Presidential Speeches*. Constitutional Rights Foundation, http://www.cfr.org/content/publications/attachments/National_Security_CPI.pdf (16. 1. 2006).

Korošec, Tomo *et al.* (2002) *Vojaški slovar*, predelana in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.

Korošec, Tomo (1998) *Slovenski vojaški jezik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lampe, Rok (2006) *Nürnberški procesi – šestdeset let*. Le Monde Diplomatique, Januar 2006.

Leonard, James F., (1994) U. S. Policy toward the United Nations. V Roger A. Coate (ur.) *U. S. Policy and the Future of the United Nations*, 219-245. New York: The Twentieth Century Fund Press.

Levi, Werner, (1991) *Contemporary International Law: A concise Introduction, Second Edition*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press.

Morgenthau, Hans J. (1995) *Politika med narodi: borba za moč in mir*. Ljubljana: DZS.

Nicaragua v. United States of America, <http://www.sandinovive.org/17b/JugmntJune27-86.htm> (15. 1. 2006).

Nye, Joseph S. (2003) Mogočna, a brez drugih nemočna. *Delo, Sobotna priloga*, 4. 1. 2003, povzeto po London Financial Times.

O'Connell, Mary Ellen (2002) *The Myth of Preemptive Self-Defense*. The American Society of International Law, <http://asil.org/taskforce/oconnell.pdf> (6. 2. 2006).

O'Hanlon, Michael E.; Rice, Susan E.; Steinberg, James B. (2002) The New National Security Strategy and Preemption. The Brookings Institution, *Policy Brief # 113*, <http://www.brookings.edu/comm/policybriefs/pb113.htm> (25. 12. 2005).

Oxford English Dictionary Online, Second edition 1989. Oxford University Press, geslo: "pre-emptive" <http://www.oed.com>, (16. 11. 2005).

Paris, Roland (2003) The Burden of Nation-Building in Postwar Iraq. V Abrams, Irwin in Gungwu, Wang (ur.) *The Iraq War and its Consequences: Thoughts of Nobel Peae Laureates and Eminent Scholars*, 403-407. Singapur: World Scientific Publishing.

Pettiford, Lloyd in Harding, David (2005) *Terorizem, nova svetovna vojna*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Powell, Colin L. (2004) A Strategy of Partnerships. *Foreign Affairs*, Vol. 83 (1), 22-34.

Powell, Colin L. (2003) *Remarks to the United Nations Security Council*, <http://www.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2003/17300.htm> (16.1.2006).

Project for the new American Century, <http://www.newamericancentury.org> (27. 12. 2005).

Project for the new American Century, About PNAC, <http://www.newamericancentury.org/aboutpnac.htm> (27. 12. 2005).

Project for the New American Century, Letter to President Clinton on Iraq, <http://www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm> (27. 2. 2006).

Project for the new American Century, Rebuilding America's Defenses; *Rebuilding America's Defenses, Strategy, Forces and Resources For a New Century*, <http://www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf> (27. 2. 2006).

Raščan, Stanislav (2005) *Spremembe varnostne politike ZDA po 11. septembru 2001*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Record, Jeffrey (2003) *The Bush Doctrine and War with Iraq*, <http://www.carlisle.army.mil/usawc/parameters/03spring/record.pdf> (11. 2. 2006).

Sapiro, Miriam (2003) *Iraq: The shifting sands of preemptive defense*. *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 599-607.

Shen, Jianming (2001) *The Non-Intervention Principle and Humanitarian Interventions Under International Law*. *International Legal Theory*, Vol. 7 (1), 7-27.

Starič, Peter (1995) *Izdelava prvih atomskih bomb*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Taft, William H. IV. in Buchwald, Todd F. (2003) *Preemption, Iraq and International law*. *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 557-563.

Valasek, Tomas (2003) *New Threats, New Rules: Revising the Law of War*. *World Policy Journal*, Spring 2003, <http://www.worldpolicy.org/journal/articles/wp03-1/valasek.pdf> (15. 1. 2006).

Walker, William (2004) *Weapons of Mass Destruction and International Order*. Adelphi Paper 370, New York: Oxford University Press Inc.

Wedgwood, Ruth (2003) *The fall of Saddam Hussein: Security Council mandates and preemptive self-defense*. *The American Journal of International Law*, Vol. 97 (3), 576-583.

Wikipedia, Goldwater-Nichols Act, http://en.wikipedia.org/wiki/Goldwater-Nichols_Act (14. 1. 2006).

Wikipedia, Project for New American Century, http://en.wikipedia.org/wiki/Project_for_the_New_American_Century (11. 2. 2006).